

Na konci roka...

Pavol Sečkář, predseda SZPB

Zápasíme s pandemiou a jej dopadmi. Poznamenáva nás každodenný život. Narušené sú osobné kontakty, schôdzková činnosť, pietne akty. Rovnako sú postihnuté výchovno-vzdelávacie podujatia. Napriek tomu sme uskutočnili veľké množstvo malých spomienkových akcií po celom území Slovenska. Konalo sa už 15. Stretnutie generácií na Kališti, spolupracovali sme na príprave osláv 77. výročia SNP. Významné boli regionálne podujatia na Jankovom vršku, Rohu-Lubine, Skýcove, Zlatne, Krpáčove, Dukle, Svidníku a ďalších miestach.

Po dlhom čase bolo nevyhnutné uskutočniť poradu tajomníkov oblastných organizácií. Našli sme vhodné formy konania porád s rešpektovaním pandemických opatrení. Mimoriadne negatívny vplyv na našu prácu mala nedostatočná finančná podpora zo strany štátu, hoci je daná zákonom. Celé toto úsilie si hlboko osobne vážim. Totožný postoj majú orgány SZPB – Predsedníctvo a Ústredná rada.

Nezabudli sme ani na spoluprácu s bratským Českým zväzom bojovníkov za slobodu, prezident medzinárodnej organizácie FIR Vilmos Hanty osobne na oslavách SNP v Banskej Bystrici ocenil činnosť nášho zväzu v širšom rámci antifašizmu. Napriek peripetiám spolupráca s ministerstvami obrany, kultúry, školstva sa udržala v rámci možnosti na dobrej úrovni.

Hoci nie sme politická organizácia dopad politiky na členskú základňu je tak, ako na každého občana štátu jasný. Vyše 18300 členov v 580 základných organizáciách predstavuje značný občiansky potenciál, ktorý si zaslúži inú mieru pozornosti, s akou sa stretáva.

Do budúcnosti máme jasne definované ciele v plánoch činnosti. Pripravený je kalendár hlavných akcií roka 2022. Zvýšené úsilie budeme venovať mládeži. Tu sa nám nedarí, ako by sme chceli. Zámer omladzovať členskú základňu, ako aj záujem mladých o antifašizmus je badateľný. Tento trend treba zveľaďovať, hľadať vhodné spôsoby práce s ľuďmi od 18 rokov.

Základnú povinnosť danú zákonom č. 487/2013 – zachovanie pamäte boja proti fašizmu – budeme naplňovať kultúrными a vzdelávacími podujatiami v historickom duchu i v duchu formovania nových postojov voči nárastu fašistických či fašizoidných prejavov.

SZPB udržal vydávanie vlastného dvojtýždenníka Bojovník. Dávame a dáme v ňom priestor informáciám o činnosti SZPB i príspevkom, ktoré historicky pravdivo ukážu, aká je dejinná realita, aby nedochádzalo k jej prekrúcaniu.

Budeme sa tešiť na ďalšie spoločné podujatia s Maticou Slovenskou, Klubmi vojenskej histórie, Múzeom SNP, Vojenským historickým ústavom, Historickým ústavom SAV. Nevyklúčujeme spoluprácu s politickými stranami, ktoré jasne a rozhodne zastávajú antifašistické postoje. Do priamej politickej činnosti sa SZPB ako občianske združenie špecificky zamerané na boj proti fašizmu, neofašizmu, nacizmu, neonacizmu, rôznym formám extrémizmu zapájať nebude.

Chcem sa všetkým členom SZPB za prácu v roku 2021 poďakovať. Prajem Vám zdravie a pokoj v mieri po celý rok 2022.

Vďaka aktivite člena ObV SZPB Nové Mesto nad Váhom Michala Barteka (druhý sprava) mohol predseda SZPB Pavol Sečkář (v strede) privítať v našich radoch nového významného člena. Je ním úspešný tenista Martin Kližan (druhý zľava). Vo dvojhre vyhral 5 turnajov kategórie ATP, 6 turnajov kategórie ATP Challenger a 4 turnaje ITF Futures. A nikdy neprehral finálový zápas na okruhu ATP. Tešíme sa, že nám rovnaké úspechy prinesie aj v činnosti SZPB s mladými ľuďmi.

foto: Ján Rohár

Zosmiešnenie Hrobu neznámeho vojaka

Sofia Prétorová

Vláda Petra Pellegriniho schválila v roku 2019 peniaze na zriadenie Hrobu neznámeho vojaka, ktorý by mal slúžiť ako ústredné pietne miesto štátu. Súčasná vláda však pôvodné plány pozmenila tak, že podľa historika pietne miesto zosmiešnia.

Minister obrany Jaroslav Nad' predložil v októbri tohto roka návrh ideového zámeru zriadiť Hrob neznámeho vojaka v Bratislave. Nachádza sa v ňom však viacero rozporuplných bodov.

Hlučné miesto – zlý nápad

Prvým je miesto, na ktorom by sa malo pietne miesto nachádzať – je ním Rázusovo nábrežie, konkrétne

medzi Propelerom a pomníkom bulharských partizánov. Ide o jednu z najrušnejších lokalít hlavného mesta. Je ťažké predstaviť si, ako sa na mieste, ktoré je z jednej strany ohraničené Dunajom a z druhej autami preplnenou cestou, budú organizovať pietne akty. Tie by totiž mal správať pokoj a pietne ticho, nehovoriac o tom, že navrhované miesto je také malé, že pojme zhruba 30, mož-

no 40 ľudí, čo najmä pri významnejších návštevách bude prakticky vylučovať dôstojnú účasť verejnosti.

Druhou záhadou je, kto bude mať zriadenie Hrobu neznámeho vojaka na starosti. Pôvodne to totiž malo byť v kompetencii mesta Bratislava, ktorého koncepčný útvar – Metropolitný inštitút Bratislava – vypracoval obsiahly materiál o celom projekte.

Vela lokalít na výber

Vedenia hlavného mesta ešte v roku 2017 oslovil vtedajší minister obrany Peter Gajdoš s požiadavkou na výber lokality, pričom preferoval Námestie

(Pokračovanie na str. 2)

Rozruch v očkovacom centre

Martin Krno

Dlhoročná členka SZPB Jela Ďurišková vyvolala nedávno vo vakcinačnom stredisku v Ružomberku rozruch. V pozitívnom zmysle. Zavítala do Covidového pavilónu Ústrednej vojenskej nemocnice SNP na Považskej ulici a vyžiadala si „svoju tretiu dávku“.

Pochopiteľne, že ju syn Zdenko dopredu objednal. Keď sestrička nazrela do papierov, tlesla rukami. Pani Jelka totiž o niekoľko dní oslávi 97. narodeniny! Ale dať sa opäť zaočkovať vo svojom veku za súčasnej pandemickej situácie považovala za čosi samozrejmé.

Aké „deštruktívne následky“ vakcinácie sa u nej prejavili? „Dlho som spala,“ smiala sa a syn ju doplnil: „Každodenný poobedňajší šľofík si predĺžila o dve hodinky. To bolo všetko.“ Aj vďaka nej okres Ružomberok dosiahol magickú 65-percentnú zaočkovanosť proti

zákerému ochoreniu v kategórii nad 50 rokov. To podľa platného Covid-automatu znamená, že dolný Liptov by už nemal byť čiernym regiónom.

V odboji už ako gymnazistka

Pani Jela, vlastne vtedy ešte Jelka Houdeková, sa počas slovenského štátu ako stredoškolačka zapojila do činnosti ilegálnej mládežníckej skupiny. Gymnazisti v meste, ktoré sa považovalo za baštu ľudáctva, sa pokúsili s výbušninou zaútočiť na spolkový dom Deutsche Partei v Ružomberku. Nevyšlo

im to. Zatkli ich a odviekli do Prešova, kde ich vo väzobnom stíhaní vypočúvali a potom súdili.

„Mamu bezpodmienečne vylúčili nielen z ružomberkého gymnázia, ale vydali zákaz štúdia na všetkých stredných školách Slovenska,“ hovorí Zdenko Ďuriška, „preto mohla dodatočne zmaturovať až po oslobodení.“

Ešte predtým mala pani Jela jeden zážitok z vojny. Keď sa blížil front, jej rodičom sa nezdarilo Ružomberok bezpečným mestom, tak ju poslali do Liptovského Mikuláša, kde sa paradoxne bojovalo celé týždne. Bývala tam aj so starkou u Evanjelických sestier. No namiesto toho, aby sa počas pouličných bojov ukryla, zvedavá vybehla von, vtom ju trafila guľka.

(Pokračovanie na str. 3)

Zosmiešnenie Hrobu neznámeho vojaka

(Dokončenie zo str. 1)

slobody. To však bolo už v tom čase rezervované pre pamätník Novembra 1989. Vláda Eduarda Hegera návrh ministra životného prostredia (!) nedávno nazaj schválila.

Vojenský historický ústav preto dostal príkaz vytipovať iné lokality. Navrhol Mikulášsku ulicu (terasa na východnom svahu Hradného vrchu), Hodžovo námestie (pri pomníku poľného cintorína), Hurbanovo námestie (trávnatý ostrovček), Leškovu ulicu (parčík s pomníkom Mareka Čulena neďaleko úradu vlády) a Grassalkovichovu záhradu (severná časť). Z vybraných lokalít bola jedinou problematickou Leškova ulica. Mestská časť Staré Mesto sa voči tomuto návrhu ohradila, magistrát preto ustúpil.

Vyšachovaný magistrát

Mesto navrhlo ďalších päť miest, z ktorých štyri boli „navrhnuté do kludného parkového prostredia s úmyslom vytvoriť pre pamätník dôstojný a kludný rámec.“ Bola to Cesta mládeže pri Snežienke (1. kameňolom v lesoparku), Koliba (lesopark nad filmovými ateliérmi), Horský park (areál študentského domova), Lippayova záhrada (areál Úradu vlády SR) a Petržalka (Starhradská ulica – Lúka vďaky).

Hlavnému mestu teda záležalo na tom, aby bol pamätník umiestnený na vyhovujúcom mieste.

Najskôr to vyzeralo na Grassalkovichovu záhradu – primátor mesta mal kvôli tomu získať súhlas od Mestskej časti Staré Mesto, nakoľko je táto oblasť v ich správe.

Potom sa situácia z neznámych príčin zmenila a 9. augusta tohto roka sa minister obrany, primátor a starostka Starého Mesta dohodli na tom, že Hrob neznámeho vojaka bude umiestnený na Vajanského nábřeží v západnom cípe parku pred Slovenským národným múzeom. Je zaujímavé, že v tejto dohode už vôbec nefiguruje mesto Bratislava, ale len jeho mestská časť.

Záhada motívu na pomníku

V uznesení vlády zo 14. októbra tohto roka sa už uvádza, že financie vo výške 820-tisíc eur získa práve mestská časť Staré Mesto, ktoré komplexne zabezpečí zriadenie Hrobu neznámeho vojaka. Mesto Bratislava, ktoré sumu už dávnejšie dostalo, teda peniaze musí vrátiť. „Nakoľko je dotknuté územie Rázusovho nábřežia zverené do správy mestskej časti Bratislava – Staré Mesto, je potrebné vykonať vrátenie finančných prostriedkov vyčlenených pre hlavné mesto Bratislava, a následne ich uvoľniť v prospech mestskej časti Bratislava – Staré Mesto, ktorá prevezme budovanie pamätníka a revitalizáciu okolia,“ píše sa v predkladacej správe.

Miesto na dunajskom nábřeží je rušné, aj keď sneh vyženie autá z ciest.

foto: Ján Rohár

Staré Mesto vyhlási anonymnú verejnú výtvarnú súťaž na umelecké stvárnenie Hrobu neznámeho vojaka.

Najväčšou záhadou je motív, ktorý bude na pamätníku zobrazený. Z hľadiska našej histórie by bolo najpochopteľnejšie, keby išlo motív z 1. či z 2. svetovej vojny. Tak to vyriešili v Rusku, Česku, Francúzsku či Veľkej Británii.

Originálni za každú cenu

Slovensko však má byť výnimkou. Vláda chce na pomníku Blatnický meč z prvej polovice 9. storočia, ktorý patril slovanskému veľmožovi z Turčianskej Blatnice. Ten by mal „symbolizovať nielen bohatú vojenskú minulosť Slovenska a Slovákov, ale aj starobylú kultúru a históriu Slovenska.“ Okrem neho bude na pomníku aj symbol večného ohňa.

Samozrejme, že naše dejiny siahajú ďaleko do minulosti. Slovensko však v tom čase

ešte nemalo tak špecificky vymedzenú kultúrnu a štátnu príslušnosť, ako v neskoršom období. Pre dnešných ľudí je oveľa dôležitejšie pripomínať si nedávne udalosti svetových vojen, v ktorých sa tvoril náš terajší štát a jeho hodnotové základy. Nespomínajúc stále žijúcich veteránov a preživších z koncentračných táborov. Takto koncipované pomníky sú určite emotívnejšie, než odkazujúce na vzdialenú históriu.

Radšej symbol pokoja

Takýto motív je nevhodný aj podľa Jána Steinhübela, ktorý je špecialistom na dejiny Veľkej Moravy. „V hrobe má symbolicky ležať vojak, ktorý padol v 1. alebo 2. svetovej vojne, nie veľkomoravský bojovník. Dať tomuto vojakovi meč z 9. storočia, je nanajvýš neadekvátne. Takýto meč predsa nenesol, ani by s ním nevedel narábať,“ vysvetľuje.

„Ako by to asi vyzeralo, keby dali veľkomoravskému bojovní-

kovi na hrob pomník so samopalom? V Čiernych barónoch chcel dať „major Terazky“ Jánovi Žižkovi do rúk ľahký gulomet. Blatnický meč bude vzbudzovať rozpaky, počudovanie a úškrny,“ konštatuje historik. „K takýmto veciam treba pristupovať veľmi citlivo. Unáhlené hurá-nápady pamiatku neznámeho vojaka len zosmiešnia. A kto bude potom odstraňovať takýto čudný pomník?“

J. Steinhübel dodáva, že na hrobe vo všeobecnosti nie je nevyhnutný ani vojenský motív. „Sám vojak určite túžil po mieri a pokojnom živote. Stačilo by mu dať napríklad štylizovaný kvet alebo ratolesť, lipovú či olivovú.“ Zriaďovatelia pomníka by si podľa neho mali preštudovať, ako tieto pietne miesta vyzerajú v zahraničí.

Ďalším nezmyslom a podozrivým finančným plánom v tejto súvislosti sa budeme venovať v nasledujúcom čísle.

Zväz pracuje i počas pandémie

Redakcia

Zasadanie Ústrednej rady SZPB sa uskutočnilo, predsedníctvo ho zvolalo o mesiac skôr oproti plánu – na 24. november. Už v ten večer sa potvrdilo, že predseda Pavol Sečkář mal dobré tušenie, lebo vládla vtedy vyhlásila lockdown.

V posledný deň slobodného pohybu prišla do Bratislavy približne tretina členov rady, podmienkou účasti bolo totiž pre vypätú pandemickú situáciu potvrdenie OTP. Podľa dopredu dohodnutého scenára sa hlasovalo per rollam, k rozoslaným dokumentom zaujali členovia stanovisko v priebehu nasledujúceho týždňa.

Príprava na zjazd

Ústredná rada schválila správy o plnení uznesení z predchádzajúceho obdobia a o činnosti členov predsedníctva, plán hlavných aktivít a práce na budúci rok, smernicu o cestovných náhradách, ako i návrh rozpočtu SZPB na budúci rok, ktorý by v zmysle zákona č. 487/2013 malo financovať ministerstvo vnútra. Ráta sa v ňom so sumou 488-tisíc eur.

Predsedovi rada uložila, aby do 10. mája 2022 predstavil návrh na zvolanie 18. zjazdu SZPB, ktorý by sa mal potom uskutočniť v nasledujúcom roku. V tejto súvislosti majú

oblastné výbory navrhnúť miesto jeho konania vrátane technického zabezpečenia.

Na zasadaní odzneli aj štatistické údaje. V treťom štvrtroku sme celkovo registrovali 18 382 členov, z toho bolo 213 nových, no 332 ich ubudlo z rozličných príčin. To sa spolu s počtom fungujúcich základných organizácií odzrkadlí v ocenení práce tajomníkov oblastných výborov.

Slávnostné odznaky

Napríklad v Banskej Bystrici majú 1 550 členov, ktorí pôsobia v 37 ZO, v Brezne 1 050 a 21, v Humennom 900 a 41. V pásme 700 až 900 platiacich členov figuruje Zvolen, Rimavská Sobota, Rožňava, Bardejov a Bratislava. Najmenej členov evidujú v okresoch Piešťany (130), Galanta (175) a Medzilaborce (200).

Ako bonus sa v budúcom roku rozdá 78. výročia SNP. Oblastné výbory si ich môžu objednať za predajnú cenu 1 euro, pričom si tento príjem nechajú vo vlastných rozpočtoch. Predpokladá sa, že odznaky sa stanú vstupenkou na ústredné oslavy, ktoré nás v roku 2022 čakajú.

Zlatý Štefánik pre L. Skraka

Dlhoročnému aktivistovi SZPB, kurátorovi stálej expozície SZPB Za slobodu!, autorovi mnohých iných umeleckých aktivít zväzu i Galérie odboja v Bojovníku Ladislavovi Skrakovi udelilo predsedníctvo ÚR SZPB pri príležitosti životného jubilea 70 rokov medailu M. R. Štefánika I. triedy.

Na slávnostnom odovzdaní ocenenia predsedom Pavlom Sečkářom 19. novembra sa zúčastnil aj tajomník Viliam Longauer a vedúci koordináčného oddelenia Jozef Ťažký, ako aj hosť Pavol Dubček.

(JR) foto: autor

Časť členov ÚR SZPB (predseda P. Sečkář s respirátorom).

foto: B. Balogh

Rozruch v očkovacom centre

(Dokončenie zo str. 1)

„Zranenie bolo väčšie,“ spomína si, „preto ma museli dať do nemocnice. Keď som sa zotavila, vrátila sa šťastná do Ružomberka, už do oslobodeného.“ A odvtedy tam žije dodnes.

Recept na dlhovekosť? Pohyb

Aký má bývalá profesorka na textilnej priemyselke recept na dlhovekosť? Celý život športovala. Keď napadol prvý sneh, už ju videli na lyžiach. Nechýbala vari ani na jedných pretekoch Bielej stopy, kým ešte mali prívlastok SNP. V kategórii priamych účastníkov Povstania 16. ročníka sa uvá-

dza ako jedna z troch žien, ktoré vo februári 1989 štartovali. Vtedy mala „iba“ šesťdesiatštyri.

Zvyšok roka je to plávanie a rekreačná turistika, len už na dôchodku zredli rady jej rovesníkov i mladších milovníkov liptovských vrchov. Ale aj teraz, keď sa dá, vyjde so synom aspoň na prechádzku do jednej z krásnych dolín v okolí Veľkej Fatry, Nízkych alebo Vysokých Tatier.

Nedávno Jela Ďurišková prevzala z rúk predsedu ObV SZPB v Ružomberku Róberta Fajta ďakovný list a medailu k 75. výročiu SNP a oslobodenia. Redakcia Bojovníka sa pripája ku gratulantom.

Jela Ďurišková so synom Zdenkom na Podbanskom 20. júna 2021.

foto: archív autora

Dubček – symbol priateľstva

Ján Rohár

Za symbol priateľstva medzi Slovenskom a Talianskom označil Alexandra Dubčeka taliansky minister zahraničných vecí Luigo Di Maio. Na slávnostnom zhromaždení pri príležitosti 100. výročia jeho narodenia sa 24. novembra zúčastnil aj šéf slovenskej diplomacie Ivan Korčok.

Di Maio vyzdvihol Dubčekovu angažovanosť v prospech pluralizmu a slobody. Úctu k tejto významnej politickej osobnosti Taliani prejavili už v roku 1988, keď jej Univerzita v Bologni udelila čestný doktorát z politológie, čím prelomila jeho vtedajšiu medzinárodnopolitickú izoláciu, o ktorú sa usilovala československá vláda.

Dubčekov prejav, ktorý odznel v aule Magne v Santa Lucia 13. novembra 1988 sa stal legendárnym. Ako pre TASR spomínal spisovateľ Drahoslav Machala, keď Dubček po svojom prejave vyšiel na ulicu tak sa zastavila v Bologni doprava, ľudia vystupovali z autobusov, študenti zdvihli

Dubčeka na plecía a nosili ho po meste.

Na podujatí nechýbal ani syn A. Dubčeka Pavol. Expremiér Romano Prodi a rektor univerzity Giovanni Molari privítali slovenskú delegáciu v tej istej miestnosti, kde Dubček pred 33 rokmi preberal čestný doktorát. „Je obohacujúce vidieť, že Taliansko si vzťah a sympatie k Alexandrovi Dubčekovi zachovalo dodnes,“ zdôraznil I. Korčok. Ešte pred slávnostným podujatím položil veniec k buste v parku Alexandra Dubčeka v Bologni a navštívil výstavu fotografií „Alexander Dubček – symbol československej jari“.

Minister Ivan Korčok nevynechal výstavu fotografií venovanú Alexandrovi Dubčekovi.

foto: FB I. Korčoka

Červené maky v Novom Meste

Milan Kadlečík

Náš ObV SZPB si s predstaviteľmi mesta a Zväzu vojakov SR Deň vojnových veteránov a ukončenie 1. svetovej vojny pripomenul v Hurbanových sadoch pri pomníku 136 padlých obyvateľov nášho mesta v nej. Pomník postavil v roku

1935 Priateľský podporný spolok vyslúžilých vojakov v Novom Meste nad Váhom.

Na podujatí, obmedzenom kvôli pandémie sa zúčastnili primátor Jozef Trstenský, jeho zástupca František Mašlonka, za ObV SZPB a ZV SR pplk. v.v. Kamil Krištofik, pplk. v.v. Vladimír

Ješko, pplk. v.v. Milan Kadlečík, Ján Hulínek a Michal Bartek.

Všetkých sme vyzdobili symbolom vojnových veteránov a na záver odovzdal predseda klubu ZV SR a ObV SZPB Kamil Krištofik primátorovi pamätnú medailu k 25. výročiu založenia klubu ZV SR za dlhoročnú spoluprácu a pomoc.

Účastníci podujatia v Novom Meste nad Váhom.

foto: autor

Tri otázky pre oblastný výbor Trebišov

Branislav Balogh

Na základe výzvy vedenia SZPB redakcia Bojovníka postupne oslovuje oblastné výbory zväzu s tromi otázkami, aby sme čitateľom Bojovníka predstavili aktuálnu činnosť našich regionálnych štruktúr.

Dnes odpovedá predseda Milan Urban:

■ Ako pandémia ovplyvnila Vašu činnosť?

Mnohé podujatia, ktoré sme si naplánovali sa pre pandémiu neuskutočnili. Neúčastnili sme sa 19. januára na 15. výročí pádu lietadla s vojakmi ASR v Hejciach, 8. marca nebolo stretnutie s členkami SZPB, 29. augusta 2021 sme vynechali oslavu SNP v Banskej Bystrici. Vynahradili sme si to 24. septembra, keď členovia predsedníctva vzdali hold partizánom a povstaleckým vojakom pri pomníku v Múzeu SNP. Vypálenie Tokajjika sme si pietne uctili 22. novembra.

Zúčastnili sme sa tiež na 15. Stretnutí generácií na Kališti, v polovici augusta po stopách partizánskeho veliteľa skupiny Pugačev Pavla Boroša v Slanských horách. Spoluorganizovali sme na začiatku septembra 1. povstaleckú vatru v Michal'anoch. V Trebišove sme zorganizovali pietne akty k víťazstvu nad fašizmom a i výročiu SNP. V prvý decembrový deň sme si pripomenuli oslobodenie Trebišova.

Skupina členov ZO SZPB Trebišov 4 pod vedením predsedu Alexandra Gergelyho navštívila Slavnín, Kalinov, Slanec a pochodom cez Slanské vrchy bunkre z rokov 1936 a 1937. Každý rok 9. mája predsedovia ZO Dargov, Bačkov, Sečovce 1 a Trebišov 4 s členmi kladú kytice k pomníku Osloboditeľov sovietskej armády v Dargovskom priesmyku.

Napriek pandémie v roku 2021 zasadalo predsedníctvo a oblastný výbor SZPB po trikrát.

■ Ako sa vám darí naplniť závery 17. zjazdu SZPB?

Spolupráca so štátnou správou po parlamentných voľbách 2020 je nefunkčná. S obecnou samosprávou naše ZO spolupracujú dobre a spolupráca oblastného výboru s mestom Trebišov je nadštandardná. Počas pandémie poklesol záujem o členstvo v SZPB z radov sympatizantov. Naša oblastná organizácia má 560 platiacich členov, ktorí odobrajú 160 Ročieniek odbojára v 29 ZO SZPB.

■ Ako sa vám darí spolupracovať s mládežou?

Pri ObV sme vo februári 2020 založili KMP, ale pandémia poznačila aj túto aktivitu. Neuspriadali sme súťaž Medzníky 2. sv. vojny medzi dvanástimi ZŠ v okrese Trebišov. Ale žiaci zo ZŠ Zemplínska Teplica sa zúčastnili na celoslovenskej súťaži 75 ruží. V ZŠ Novosad sa uskutočnila výtvarná súťaž s témou 77. výročia SNP. V roku 2022 chceme založiť KMP pri SZPB v ZO Kráľovský Chlmec a Bačkov.

Alexander Dubček nebol na

Martin Krno

Prvá časť rozhovoru s profesorom IVANOM LALUHOМ sme skončili jeho návratom zo štúdií histórie v Sovietskom zväze. Porozprávaj nám aj o prvých kontaktoch s Alexandrom Dubčekom, o ktorom neskôr napísal viacero politologických kníh a publikácií.

V roku 1958 sa Laluha stal pedagógom na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave, postgraduálne štúdium sociológie absolvoval v Belehrade. Pritom rok pracoval ako vedúci oddelenia ÚV KSS pre politický systém. Počas previerok ho v roku 1970 vylúčili zo strany i školy, zakázali mu publikovať. Potom pôsobil na Výskumnom ústave životnej úrovne a Výskumnom ústave sociálneho rozvoja a práce. V roku 2002 mu prezident Ivan Gašparovič udelil Rad Ľudovíta Štúra II. stupňa za celoživotný prínos v oblasti politiky a za rozvoj demokracie v Slovenskej republike.

Nastúpila tvrdá normalizácia. Dubčeka z vysokej politiky odstránili, aj vy ste museli odísť z Bieleho domu na Hlbokej ulici, kde sídlil ÚV KSS. Vaše cesty lavicovo orientovaných disidentov sa zákonite raz museli skrížiť...

Aj sa skrížili a potom viedli súběžne. Vytvorili sme skupinku intelektuálov, v rámci ktorej sme zabezpečovali príjem a distribúciu disidentskej literatúry. Prinášal ju z Prahy historik, signatár Charty 77 Milan Hübl. Tu v tomto kresle sedával, strašný fajčiar, až sme ho museli nechávať v tom kumbálku vpredu. Na mimoriadnom zjazde KSS koncom augusta 1968 sme v prvej časti rokovania v Dimitrovke odsúhlasili závery vysočianskeho zjazdu KSC, no na druhý deň priletel z Moskvy Gustáv Husák a začal sa krútiť. To sme už rokovali v PKO. Vtedy sme si viacerí povedali: „Chlapci, tak toto sa nám nepáči.“ Hanbili sme sa najmä pred delegáciou

z Prahy, ktorá nám deň predtým ďakovala za podporu.

Husák vtedy vyhlásil: „S Dubčekom stojím a s Dubčekom padám!“ Dajako rýchlo na to zabudol...

Predseda ObIV SZPB Bratislava Martin Krno a predseda SZPB Pavol Sečár s jubilantom Ivanom Laluhom.

Veru. Na zjazde som sa zoznámil s Vladimírom Krajčím z Trenčína, vzdialeným Dubčekovým príbuzným. Niekedy začiatkom 70. rokov prišiel za mnou, či by som vraj nevedel zohnať pár ľudí, čo by robili nútene izolovanému Dubčekovi politický servis. Tak sme sa dohodli a posielali mu disidentskú literatúru. Neskôr to skrachovalo. Hübla, ktorý bol inak v minulosti Husákov kamarát, dali do basy. A pán z leteckej dopravy, ktorý nám pravidelne nosil zakázané texty, zahynul pri zrútení Iljušina do jazera na Zlatých Pieskoch v júli 1976.

Takže ste sa vtedy osobne s Dubčekom nestretávali?

Časom sme sa znovu zorganizovali. Mohlo to byť roku 1984.

Netušil som, že si treba tento dátum presne zapamätať, ani sme sa pritom nefotili. Na základe inštrukcií som sa dostavil do ateliéru Dubčekovho priateľa majstra Teodora Baníka. V baraku pri parku na Račianskom mýte. Nemal som cengaf, len privreté dvere trochu potlačil. Bola tam veľká miestnosť, v suteréne kuchynka so spálňou. Podľa dohovorených pravidiel hralo rádio, ktoré pôsobilo ako rušička odpočívacie-

ho zariadenia. Zrazu som zbadal, ako spoza rozrobenej veľkej sochy trčal nos.

Samozrejme, ten charakteristický...

...Dubčekov. Tak sme sa v susednej izbičke dohodli na konšpirácii, ako, kde a kedy sa budeme schádzať. Systematicky v určité dni. Keby ktosi nemohol, tak zatelefonoval alebo napíše: „Stretneme sa o týždeň.“ To znamenalo o dva dni. Dávali sme si rande najprv na dunajskom nábreží, občas i so Zdeňkom Mlynárom, predtým, ako ho donútili k emigrácii. Inak, na jeho pohrebe v apríli 1997 sa v Prahe zúčastnil aj Michail Gorbačov. Ďalej to boli slovenskí ekonomickí reformátori Viktor Pavlenda, Jozef Zrak a ďalší, ktorých tiež v roku

1970 vytlačili z oficiálneho politického života.

A tie schôdzky perzekvovaných osobností prebiehali bez problémov?

Spočiatku áno, až kým susedka, manželka policajného funkcionára, mojej žene zubárke v ordinácii len tak medzi rečou nezašvitorila: „Pani doktor-ka, ten pán, čo k vám pravidelne chodí, sa mi vidí dajaký známy.“ Radšej sme sa začali schádzať na návrší Horského parku, odkiaľ to Dubček nemal ďaleko domov na Mišíkovu ulicu. To už bola voľnejšia doba spojená s Gorbačovom. Prechádzali sme sa alebo sedeli na lavičke vždy v trojici: profesor Hvezdoň Kočtúch, ja a Dubček. Samozrejme, že sa stretával aj s inými, ale osve. Hovoril: „Naraz veľa ľudí nie je dobré. A s kým všetkým ešte komunikujem, tým vás nebudem zťažovať.“

V tejto trojčlennej zostave ste pripravovali aj Dubčekovo vystúpenie pri preberaní čestného doktorátu Bolonskej univerzity v novembri 1988.

Presne tak. Pripravovali sme aj ilegálny časopis Rosa, s ktorým nám pomáhal filozof a publicista Július Strinka. Na tlačenie sme sa skladali. Dubček totiž na rozdiel od pražských disidentov nemal finančné zdroje zo Západu. Aj tajná cirkev na Slovensku bola na tom lepšie. Kresťania zo zahraničia získali dokonca tlačiareň. Po novembri 1989 sa situácia zásadne zmenila. Do Federálneho zhromaždenia a SNR kooptovali poslancov. Dubček dostal právo navrhnúť za seba niekoľkých, napríklad bývalého šéfa zväzu mládeže na Slovensku Róberta Harenčára, Kočtúcha, mňa a ešte niekoľkých.

Ako vznikla myšlienka ísť v parlamentných voľbách začiatkom júna 1990 na kandidátke Verejnosti proti násilium?

My sme ešte začiatkom predchádzajúceho roka založili Klub obroda Slovenska, nesprávne označovaný za Klub obrody socializmu. V Čechách existovala opozičná iniciatíva bývalých členov KSC – Klub za socialistickú prestavbu Obroda. Čestmír Čisár navrhoval Dubčekovi, aby sme sa dali dokopy. On bol však k Čechom od uverejnenia Charty opatrný. Mnohí, ktorí predtým s ním spolupracovali, ju podpísali, no Šaňovi nič nepovedali. Prišli aj za mnou. „A Dubček už podpísal?“ reagoval som. „Nie? Tak ani ja nepodpíšem.“

Čím ste si vysvetľovali, že ho neslovili medzi prvými signatármi?

Dubček v tom videl politiku Václava Havla, ktorý si usmerňovaný Západom neprial bývalého lídra KSC na čele spoločenských zmien. V tomto duchu sa z Paríža otvorene angažoval napríklad spisovateľ Pavel Tigrid.

Kde vás zastihli novembrové udalosti?

Na liečení v Bardejovských Kúpeľoch. Keď som sa dva týždne po tom vrátil, v Bratislave už prebehli dve schôdze Obrody v podniku, ktorý distribuoval zeleninu. Tam sa mimoriadne iniciatívne prejavoval istý Viliam Ciklamini (pôsobil v kontrarozviedke – pozn. red.). So mnou sa zoznámil tak, že si prišiel dať opraviť zuby k mojej manželke. Sťažoval sa jej, že ho vylúčili zo strany a tým úplne odstavili. Žena zareagovala, veď i môjho muža. A bola ruka v rukáve. Chcel, aby som ho skontaktoval s Dubčekom. Užho však zapracovala intuícia: „Vaňa, keď je taký dotieravý, že ide za tebou do roboty i domov, tak sa s ním nechcem vidieť. Spýtaj sa ho, čo vlastne chce.“

Na prvej schôdzi v tej Zelenine predostrel Ciklamini návrh na založenie samostatnej politickej strany pod vedením Dubčeka. Ten prišiel až na druhé stretnutie a nesúhlasil. Väčšina však bola za a nový subjekt nazvali Strana demokratickeho socializmu. Šaňo mi poradil: „Chod tam ty, rob im predsedu.“ Ciklamini bažil po postoch v Prahe, tak sme boli radi, keď tam odišiel robiť námestníka ministra vnútra.

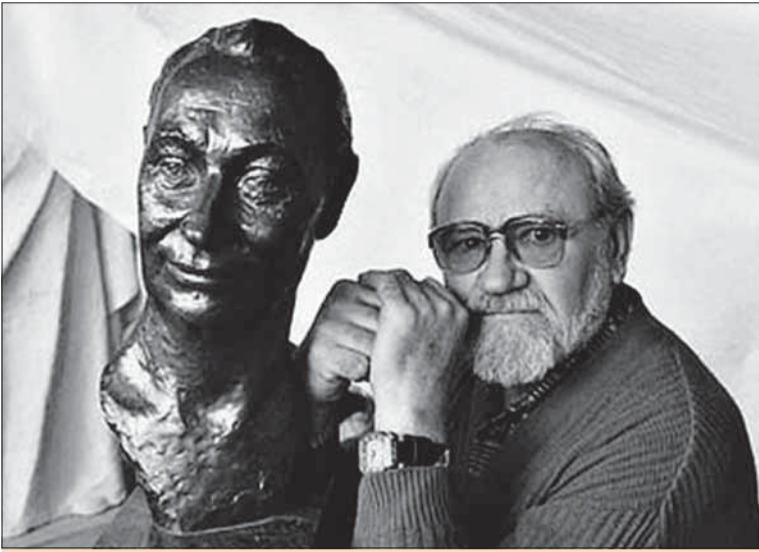
A okrem zlého pocitu z Ciklaminiho, čo sa Dubčekovi nepáčilo na SDS?

Mal zrejme obavy, že sa tam napchajú aj takí, čo po auguste 1968 zostali v strane a až teraz napochytré prevracajú kabát. Mal na nich ťažké srdce. Pôvodne predpokladal, že vnútri KSC vznikne proreformná opozícia. Aj v poslednom liste adresovanom pred novembrom 1989 ústrednému výboru písal o potrebe podporiť ľudí, ktorí by sa postavili za gorbačovskú perestrojku u nás. V tom duchu zareagovali iba Peter Weiss s Pavlom Kanisom, inak sa v strane nič neudialo. V decembri 1991 ho pozvali na 1. zjazd SDE v Trenčíne, ale naň nešiel. Tvrdil mi: „Nech si urobia svoje a potom môžeme spolupracovať.“ My sme členom Obrody odporúčali, aby sa angažovali v regiónoch – vo vtedajších národných výboroch. Dúfali sme, že rehabilitačný zákon vytvorí pre nich priestor na určité historické i personálne zadosťučí-

Alexander Dubček na tribúne na Námestí SNP v Bratislave, 23. decembra 1989.

ivný, ale prezieravý politik

Dlhoročný Dubčekov priateľ akademický sochár Teodor Baník so svojim dielom.

nenie. To bol hlavný smer našej činnosti: samospráva a satisfakcia, no dožili sme sa sklamaní.

S Klubom Obroda Slovenska ste na jar 1990 išli na volebnú kandidátku VPN a Dubček ako osobnosť. Prečo?

Často mi opakoval: „Vieš, Vaňa, politik sa musí držať tam, kde je Duma.“ Teda do parlamentu. Nechcel stáť na čele sektárskej organizácie, ale ho to ťahalo tam, kde sú ľudia nepoznačení ideológiou. Získaval najvyššie preferencie medzi sympatizantmi takmer všetkých strán, najmenej v KSC. Napokon rozhodol prieskum predvolebných preferencií, podľa ktorého malo na Slovensku zvíťaziť KDĽ, KSS mala dosiahnuť viac hlasov ako VPN. Tá totiž naštartovala kádovanie na úradoch, v podnikoch i školách, plus bola vlná k národnostným otázkam. Vo vedení hnutia nastal chaos, až sa rozhodli nominovať na čelo kandidátky bývalých komunistov: Alexandra

Dubčeka, Milana Čiča, Rudolfa Filkusa, Vladimíra Mečiara, Vladimíra Ondruša a ďalších.

Keď sa po voľbách opäť stal predsedom Federálneho zhromaždenia Dubček, odpískala proti nemu pravica frontálny útok. Ako to bral?

Niekedy to bolo naozaj nechutné. Napríklad osobné inektívny ventilované cez časopis Rudá kráva. Dubčeka to mrzelo, no dúfal, že to zmenia ďalšie voľby. V júni 1992 ich vyhrali v Česku klausovci, na Slovensku HZDS. Tí, čo sa už videli ako víťazi protisocialistického hnutia VPN a ODA, nepochodili.

Vtedy mu Mečiar neponúkal čelné miesto na kandidátke HZDS?

Sondoval, veď Dubček predstavoval isté voličské zázemie. Mečiar by ho aj chcel mať pri sebe, ale Dubček by ho musel počúvať. Ten Mečiara uznával iba dovtedy, kým nezačal presadzovať konfederáciu s Čechmi. V lete 1991 sa VPN začala trieš-

tiť. Obroda prešla do HZDS, ktorá mala silný sociálny i národný program. Mečiar sa vyjadroval za sociálno-demokratickú orientáciu. Vtedy mi uložil, aby som sa pobral za rektorom Univerzity Komenského, aby sme prešpekulovali ako založiť školu na výchovu mladých kádrov sociálnej demokracie pre strednú Európu. Vraj už s ním o tom hovoril. Ukázalo sa, že aj v tomto blafoval.

Pri príležitosti 48. výročia SNP 30. augusta 1992 Dubček vystúpil so sympatickým, spontánnym prejavom neďaleko svojho rodiska – na Jankovom vršku. Bol v pohode, taký uvoľnený, akého som ho predtým nepoznal. Na druhý deň sa prudko zhoršilo počasie a 1. septembra došlo k osudovej autonehode na diaľnici D1 pri Humpolci. Zomrel na následky zranenia 7. novembra. Bolo od začiatku jasné, že to neprežije?

Na diaľnici D1 kilometer 88 vyťahujú služobné auto, na ktorom sa 1. septembra 1992 viezol do Prahy Alexander Dubček.

Mierová lúka Alexandra Dubčeka.

Myslím si, že nie. Najmä keby ho čím skôr previezli do bližšieho Brna, kde disponovali traumatológiou na vysokej úrovni. V pražskej nemocnici Na Homolce ho umiestnili na oddelení, kde dávajú beznádejné prípady. Mimočodom, Filkus sa mi raz priznal,

že sa čudoval, keď Dubčekovi prideliť riskantného šoféra, s ktorým ako vicepremiér odmietal jazdiť. Dubček to vedel, no bol skromný a nechcel Jánovi Rezníkovi spôsobiť problémy. Zdá sa, že na svoju dobrorotu doplatil.

Foto: Ladislav Skrak a archív Ivana Laluhu

Mečiar nezniesol konkurenciu ani protirečenie

Na jeseň 1968 sa konal aktív zväzáckych funkcionárov, na ktorom sa zúčastnil aj vedúci tajomník ÚV KSS Gustáv Husák. Vystúpil tam dovtedy neznámy predseda Okresného výboru ČSM zo Žiaru nad Hronom, ktorý plamenným prejavom vyzýval sovietskych okupantov, aby sa pobrali domov. Išlo o Vladimíra Mečiara. Ako ste sa s ním zoznámili?

Áno, Husák sa vtedy tak rozčúľil, že pri hlasnej reakcii slinami offkal všetkých, ktorí okolo neho sedeli. V tom čase som na požiadavku Jozefa Zraka nastúpil na ročnú prax na Oddelení pre politický systém ÚV KSS. Vtedy ma vyľadil môj niekdajší študent a zväzácky funkcionár Vlado Borodovčák, ktorý mi o Mečiarovom maléri porozprával. Požiadal ma, aby som inak šikovnému mládencovi pomohol, aby ho prijali na miesto v Trenčianskom okrese. Tak som napísal odporúčanie.

Aj ste sa vtedy s Mečiarom osobne stretli?

Oveľa neskôr. Vrátil som sa k Dubčekovmu príbuznému Krajčímu z Trenčína. Mečiar s ním komunikoval, veď roky pracoval ako podnikový právnik Skloobalu v susednej Nemšovej. V rámci disidentských aktivít som sa s Krajčím zišiel v Bratislave pod Mostom SNP. Hovorí mi, že sa mi chce jeden chlap po-

ďakovať za pomoc spred rokov. A tak som sa stretol i s Mečiarom, ktorý mi položil náročnú otázku: „Prečo zvíťazila socialistická revolúcia v najzaostalejšej krajine Európy, keď Karol Marx tvrdil, že sa tak stane v tej najvyspelejšej?“

Keď sa koncom roka 1989 kreovala slovenská vláda národného porozumenia, tak mi volali z úradu predsedníctva vlády a vzápätí ma prepojili na kabinet premiéra. „Tu je Milan, servus,“ ozvalo sa zo slúchadla „A kde si sa tam v čerty nabral?“ pýtam sa, lebo som si myslel, že je to brat Milan. „Ja som Čič,“ ozvalo. Keď som sa mu ospravedlnil, hovorí: „Už máme vládu zostavenú, akurát bez ministra vnútra. Neprijal by si to na krátky čas, kým nájdeme nejakého poloprofesionála?“ „Milan,“ odmietam ponuku, „ja na to nemám, vždy sa pozerám rovno, no taký človek sa musí dívať aj za roh.“

Vtom som si spomenul, ako deň predtým bol za mnou Borodovčák s Mečiarom. Dramaticky sa mi vystatovali, ako v Trenčíne zakrútili s eštabákmi, obsadili ich budovu vyviedli ich von. Na to mi Mečiar začal kresliť na tabuľu s patričným komentárom, ako by mala vyzeráť miestna a regionálna správa na Slovensku. Zamrmlal som, veď to vyzerá ako džamahiriya u Mummara Kaddáfího. Ale Čičovi som poradil,

aby sa spojil s Borodovčákom, možno má preňho jeden typ – bývalého zväzaka Mečiara. Akurát pri dezignovanom premiérovi sedel Harenčár a ten mu Mečiara tiež odobril. Stále som si však myslel, že má ísť iba o dočasne povereného ministra, no o dva-tri dni otvorím noviny a čítam, že šéfom rezortu vnútra sa stáva Vladimír Mečiar.

Nuž, takto sa na Slovensku robí kádrová politika... Po vyše dvoch rokoch zase Mečiar prekádral Dubčeka. Schýľovalo sa k vytvoreniu samostatnej Slovenskej republiky a logicky sa uvažovalo, že jej prezidentom by sa mal stať Dubček. Vtedy však o ňom Mečiar vyhlásil, že pre Slovensko urobil viac zla ako dobra.

Mečiar sa postupne dopracoval do stavu, že vo svojom okolí nezniesol nijakú konkurenciu ani iný názor. Keď sa HZDS začalo názorovo štiepiť, tak na otázku novinárov, koľko je v hnutí platforiem, odvetil, že iba jedna – LEN ON. Ale v politike pôsobí aj takého typu mužov... Napokon som z jeho hnutia odišiel aj ja, vo voľbách v roku 1994 som už nekandidoval. Vrátil som sa na Národohospodársku fakultu Ekonomickej univerzity, k vedeckej a pedagogickej práci. Vôbec som to neľutoval.

Tradícia boja v atraktívnej podobe

Ludmila Rešovská

Člen SZPB vo Svíte Karol Floriančič sa spočiatku venoval modelárstvu a vytváral presné repliky obrnenej techniky z druhej svetovej vojny, doplnené o modely vojakov v dobových uniformách. V roku 2005 založil Vojensko-historický klub (VHK) Tiger a od modelov prešiel k reálnym artefaktom.

Stalo sa to celkom prirodzene. Keď si človek stavia tanky, farbí figúrky, postupne si začne z doby, ktorej sa venuje, zháňať originálnu helmu, vyznamenania, uniformy, pušky, nože a iné exponáty. A tak sa zbieranie originálov z druhej svetovej vojny stalo cieľovou činnosťou VHK Tiger. Členovia navštevovali burzy, „armyshopy“ a zberateľov, ktorí mali viac kusov artefaktov a boli ochotní čosi z nich predať.

Oslovujú mládež

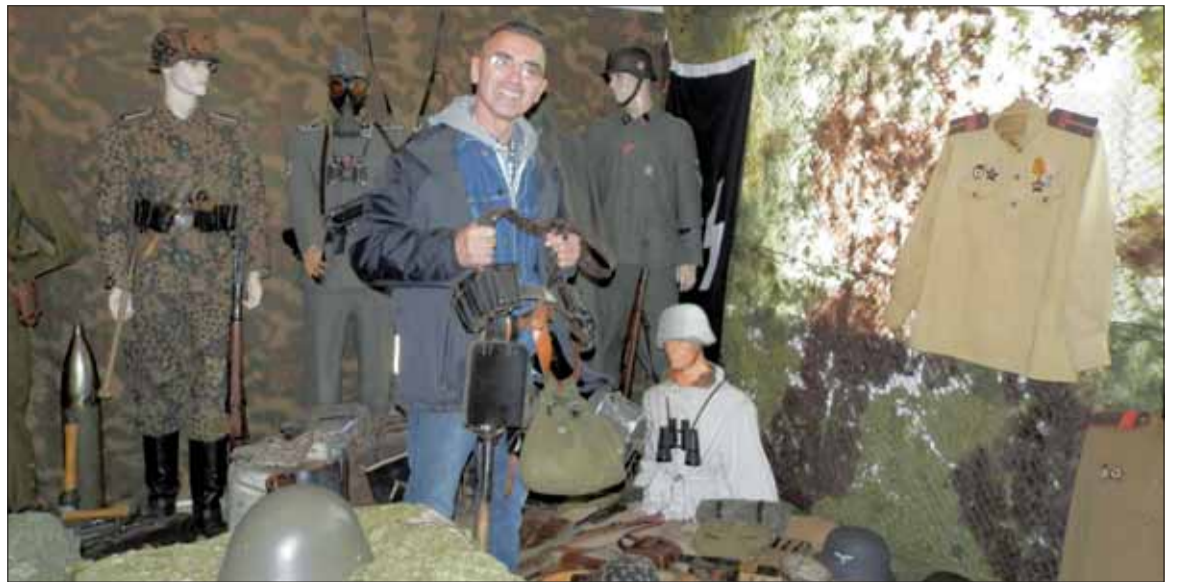
Tak sa členovia klubu vyzbrojili a vystrojili. „Zúčastňovali sme sa na akciách na Slovensku, v Čechách, v Poľsku a v Maďarsku zameraných na ukážky z bojov v druhej svetovej vojne. Stretávali sme sa s inými klubmi vojenskej histórie, orientovanými na sloven-

skú, československú, Červenú armádu a partizánov,“ spomína K. Floriančič. „Tých, ktorí mali predstavovať nemeckú armádu, bolo málo. A tak sme sa rozhodli „hrať“ nemeckú jednotku Horst Wessel, ale každý z nás má aj slovenskú a sovietskú uniformu. Ak niekto vypadne, môžeme ho zastúpiť. Boli sme perfektne vystrojení, vyzbrojení a kam sme prišli, pútať sme veľkú pozornosť.“

Členovia klubu asistujú pri výročných oslobodenia, SNP, ale aj iných podujatiach. Ukážkami bojov a artefaktov oslovujú najmä mládež, ktorej neraz po prvýkrát umožnili vidieť uniformy a zbrane používané vo vojne.

Lákavá expozícia

Žiaľ, pandémie zastavila aktivity klubu a jej vedúcemu bolo

Karol Floriančič s radostou prezentuje výsledky činnosti VHK Tiger.

foto: autorka

ľúto, že artefakty, ktoré namáhave zbieral a kupoval po Európe celé roky, zrazu nemali členovia klubu kde a komu ukázať. A tak vytvoril expozíciu Protifašistický odboj v 2. svetovej vojne. „Jedným z dôvodov bolo, že dnešní mladí sú často zavádzaní, o histórii sa učia povrchné. Chceme, aby si uvedomili fakty,“ vysvetľuje K. Floriančič. „Napríklad, na ktorej strane Slováci bojovali, čo bolo SNP, kto oslobodil Slovensko a podstatnú časť Európy, kto bol víťazom vojny a kto do-

byl Berlín. Aby si mladí uvedomili, že podľa nacistickej ideológie Slovania v Európe nemali nárok na život a budúcnosť.“

Zaujímavým Floriančičovým postrehom je, že ľudia boli pred 70–80-timi rokmi oveľa nižší. Nejednu originálnu uniformu by si mohlo dnes obliecť 12–13 ročné dieťa.

Historické memento

Na záver vážne dodáva: „Dnes sa kladú otázky, či SNP bolo pripravené, či tam bojovala slovenská armáda. Časť bojovala, časť

odišla domov. O to viac nesmieme zabudnúť na hrdinstvo Slovákov, vojakov i civilov, ktorí napriek tomu, že nevedeli, ako vojna dopadne, zobrali zbrane do rúk a postavili sa proti profesionálnej, dobre vyzbrojenej a vycvičenej nacistickej armáde.

Urobili to preto, aby sme raz, spolu s našimi deťmi, žili v mieri. Jednoducho, zobrali zbrane a išli brániť svoju vlasť, bojovať za slobodu a budúcnosť. Nielen proti Nemcom. V Kremničke aj inde vraždili i slovenskí gardisti a iní kolaboranti.“

Prechod Chabencom už 50. krát

Branislav Balogh

Na sklonku roka chceme pripomenúť ešte jedno jubileum. Tento rok sa uskutočnil už 50. ročník podujatia Po stopách 2. čs. pdb. v SNP s prechodom Chabencu. ObIV SZPB Žilina v spolupráci s Klubom vojakov v Žiline a 5. plukom Špeciálneho určenia zorganizovali dôstojné celodenné podujatie.

Vznik podujatia sa viaže s menom plk. doc. Kubištu z Vojenskej fakulty VŠDS v Žiline. Ten s ním začal v rámci výučby Vojenských tradícií. Od roku 2006 podujatie pod patronát predvzal KV v Žiline s ObIV SZPB Žilina.

Najskôr jeho účastníci prešli Chabencom z Magurky do Lomnistej Doliny. Nasledovalo spomienkové stretnutie pod Asmo-

Pomník padlým partizánom, jedným z nich bol partizánsky komisár Karol Sládek. foto: archív redakcie

lovovou chatou v Nízkyh Tatrách. Starší účastníci sa pod chatou pripojili po prehliadke pa-

mätých miest v Banskobystrickom a Breznianskom regióne.

V tejto chate bol situovaný Hlavný štáb partizánskeho hnutia na Slovensku vedený plk. Asmolovom, po ktorom je pomenovaná. Pamätným je stretnutie Asmolova s Jozefom Nálepkom (bratom neskoršieho Hrdinu ZSSR) a Janom Švermom (taktiež oceneným titulom Hrdina ZSSR) 8. novembra 1944 len dva dni pred Švermovou smrťou.

Jubilejný ročník sa spájal aj s vyznamenávaním osobností, ktorých zoznam nájdete na internetovej stránke Bojovníka. Veríme, že podujatie aj v nasledujúcich rokoch bude najmä mladej generácii pripomínať, komu vďačíme za mier a kto za našu slobodu priniesol najväčšie obeť.

Jubilujúci partizán

Eva Mlyneková, tajomníčka ZO Nitra – Dolné mesto

Náš dlhoročný člen Michal Hulla sa 19. decembra dožíva 96 rokov. Bojoval ako partizán pod velením kapitána Vladára a poručíka Daniša: robil spojku medzi veliteľstvom žandárstva v Turčianskych Tepliciach a bojovým úsekom Prievidza, Handlová a Nitrianske Pravno.

Počas partizánskeho boja prežil aj zranenie, keď ho do nohy trafila črepina po výbuchu. Do SZPB vstúpil v roku 1948. Bol aktívnym členom, v roku 1980 sa stal členom výboru ZO a režínej komisie.

Za dlhoročnú prácu dostal viaceré vyznamenania: Pamätnú medailu Zaslúžilý bojovník proti fašizmu, Medailu M. R. Štefánika III. stupňa, viaceré Čestné uznania a pri príležitosti životného jubilea medailou Za vernosť.

Členovia našej ZO mu želajú najmä veľa zdravia, optimizmu a ešte veľa pokojných dní.

Detský Deň červených makov

Petra Džerengová, ZŠ M. R. Štefánika Spišská Belá

Deň červených makov nie je udalosťou len pre dospelých, ktorí si s úctou a vedomím súvislostí pripomínajú hrdinov oboch svetových vojen. Toto vedomie v nich niekto vybuďoval a my sa o to isté usilujeme vo vzťahu k dnešným deťom. Preto sme si hravou formou pripomenuli veteránov spolu so žiakmi 3. B a 4. A.

Žiaci vytvorili plagát a pohľadnice s divými makmi, ktoré poslali súčasným hrdinom. foto: autorka

Spolu s kolegynami B. Gotzmannovou a K. Svitanovou sme deťom vysvetlili, že presne 11. novembra 1918 o 11. hodine a 11. minúte bolo vo Francúzsku podpísané prímerie, ktoré ukončilo štyri roky trvajúcu prvú svetovú vojnu. Straty na ľudských životoch, ktoré si táto vojna vyžiadala, nemali dovtedy obdobu v celých ľudských dejinách. Preto si v tento deň pripomíname vojenských hrdinov, ktorí padli vo vojne a bojovali za slobodu a mier.

Od roku 1954 sa vo svete 11. november oficiálne pripomína ako Deň vojenských veteránov. V liturgickom kalendári na tento deň pripadá spomienka na sv. Martina, biskupa, ktorý bol rímskym vojakom, ale namiesto vojenských zásluh ho viac poznáme ako svätca, ktorý sa podelil polovicou svojho pláňa so žobrákom.

Deň červených makov sme však nestrávili len historickým rozprávaním. Spoločne so žiakmi sme vytvorili plagát a pohľadnice s divými makmi, ktoré sme poslali poštou aj súčasným hrdinom, ktorí si to zaslúžia!

Spomienka na Tokajicku tragédiu

Jozef Žižák

Obyvatelia Tokajíka a blízkeho okolia, ale aj návštevníci zo vzdialenejšieho Trebišova si aj tento rok pripomenuli hrôzostrašnú udalosť vypálenia obce. Za pomoc partizánom vtedy zaplatilo 32 tamojších obyvateľov.

Miestna spomienková akcia sa konala 19. novembra, presne v deň, kedy sme si pripomenuli 77. výročie nacistického besnenia. Kvôli epidemiologickým opatreniam boli pietne podujatia skromné a rôzne skupiny účastníkov museli prísť v rôznom čase, aby sa zabránilo zoskupeniu väčšieho počtu ľudí. Na obecnej spomienke sa zúčastnili aj predstavitelia ObľV SZPB pod vedením predsedu Jozefa Rodáka.

O tri dni neskôr, 23. novembra, zavítali do Tokajíka hostia z trebišovskej oblastnej organizácie: predseda ObľV Milan Urban, členovia predsedníctva Dušan Koško a Alexander Gergely, členka ústrednej rozhodcovskej komisie SZPB Jana Berešová. Nechýbala ani starostka Tokajíka Jana Medvecová. Hostia si hrdinov odboja uctili zapálením sviečok a položením kytice kvetov a venca pri pamätníku Tokajickej tragédie. Sviečky zapálili na mieste, kde k poprave došlo, ktoré je vzdialené približne dva kilometre od pamätníka. Nacisti obec vypálili po poprave Tokajčanov.

Obyvatelia Tokajíka si uctili obeť vypálenia obce.

foto: Jozef Žižák

Zľava Alexander Gergely, Milan Urban, Jana Berešová, Jana Medvecová a Dušan Koško prišli až z Trebišova.

Vyznamenania dlhoročným členom

Štefan Horváth

Ústredná rada SZPB udelila vyznamenania dlhoročným členom a funkcionárom z oblastnej organizácie v Banskej Bystrici. Pri príležitosti ich životného jubilea takto ocenila

ich dlhoročnú aktívnu a obeť prácu vo Zväze.

Predseda ObľV SZPB Ján Paček odovzdal medailu M. R. Štefánika II. stupňa Ondrejovi Štrbákovi pri príležitosti jeho 80. narodenín. Rovnaké ocene-

nie odovzdal tajomníkovi ObľV SZPB Štefanovi Dubrovickému zo ZO SZPB Lučatin pri príležitosti jeho 75. narodenín. Medailu M. R. Štefánika III. stupňa odovzdal Ivanovi Demianovi zo ZO SZPB Radvaň pri príležitosti jeho 75. narodenín.

Zľava Ivan Demian, Štefan Dubovický, Ondrej Štrbák.

Komorné pietne akty

Marián Lukáč, tajomník ObľV SZPB Michalovce

Oblastný výbor SZPB Michalovce spoločne s organizátormi pietnych aktov k 77. výročiu oslobodenia miest okresu Michalovce a Sobrance zorganizoval v oboch okresoch tichú spomienku položením vencov. V Michalovciach sa pietny akt uskutočnil za účasti vojakov OS SR 22. mechanizovaného práporu.

Spomienky sa uskutočnili 14., 23. a 26. novembra v tichom režime bez príhovorov funkcionárov miest, obcí a predstaviteľov ObľO SZPB Michalovce. Spomienka sa konala aj v mestách Strážske a Sobrance a v priľahlých obciach.

Aj tento rok odovzdal predseda SZPB Pavol Sečkář navrhovaným členom a hosťom ocenenia – Pamätný list k 77. výročiu oslobodenia miest a obcí.

Účastníci jedného z pietnych podujatí na Zemplíne.

foto: autor

Deň červených makov vo Veľkrope

Miroslav Gešper

Počas Dňa červených makov sa na najväčšom slovenskom cintoríne padlých v 1. svetovej vojne v obci Veľkrop uskutočnila pietna spomienková slávnosť. Na cintoríne je pochovaných viac ako 8662 vojakov rôznych národností. Z množstva krov a sutín vznikla národná kultúrna pamiatka, ku ktorej vedie z obce náučný turistický chodník.

Pomník na najväčšom slovenskom cintoríne padlých v 1. sv. vojne.

foto: autor

Podujatie sa začalo pri obecnej úrade, odkiaľ prítomní prešli v sprievode obcou až na vojnový cintorín a pokračovali pri pamätníku uprostred cintorína. Panychídu za obeť vojny celebroid duchovný otec Dušan Skonc, správca pravoslávnej farnosti vo Veľkrope.

Po liturgickej časti nasledoval príhovor starostu Mariána Prokočiča, ktorý vo svojom prejave pripomenul nezmyselnú smrť tisícok ruských a rakúsko-uhorských vojakov. Taktiež spomenul proces náročnej osemročnej obnovy cintorína, na ktorom sa podieľalo množstvo dobrovoľníkov zo Slovenska i okolitých krajín. Ozrejmil aj to, že v najbližšom čase sa sprístupní obecna expozícia, ktorá nám podá svedectvo o prvom celosvetovom vojnovom konflikte.

Účastníkom pietneho podujatia sa prihovoril aj zástupca SZPB Stropkov Ján Uhrík a za Maticu slovenskú Lukáš Kaščák. Na podujatí nechýbalo ani viacero členov ZO SZPB Vranov nad Topľou 1.

Hovoriť o Leningrade sa n

Stanislav Mičev, nezávislý historik

O blokáde Leningradu počas druhej svetovej vojny som prečítal množstvo kníh, štúdií, článkov a spomienok. Všetky, aj tie vedecké, sa samozrejme len veľmi ťažko zaobídu bez emócií. V prípade tejto bezprecedentnej tragédie to ani inak nejde.

Z jednej zo služobných ciest do Moskvy som si priniesol knihu Alesa Adamoviča a Daniila Granina *Blokadnaja kniga*. Pomaly som ju čítal a vstrebával množstvo príbehov ľudí vystavených nepredstaviteľnému utrpeniu, poníženiu a neriešiteľným situáciám. So všetkou tou hrôzou sa museli vyrovnávať aj deti.

Obyvatelia odolávali neuveriteľne dlho

V histórii by sme našli aj tisíce miest, pevností alebo hradov, ktoré sa obliehatelia rozhodli donútiť ku kapitulácii vyhladovaním. Nie je však ani jedno, ktoré by odolávalo tak neuveriteľne dlho a ktoré napokon nepriateľskú obruč po neuveriteľných takmer 900 dňoch prelomilo.

Dnes sa dá, samozrejme, vtedajšiemu sovietskemu politickému vedeniu vyčítať, že si to vyžiadalo priveľa obetí. Treba však vidieť situáciu v širších súvislostiach. Leningrad pútal vojenské sily, ktoré Nemci nemohli v potrebnom počte presunúť k Moskve. Bojová línia Leningrad – Moskva

Cesta života cez zamrznuté jazero Ladoga.

– Stalingrad sa stala na prelome rokov 1941 a 1942 kľúčová pre vývoj Veľkej vlasteneckej vojny.

Hitler chcel vymazať mesto z mapy

Sankt Peterburg, mesto založené slávnym ruským cárom Pet-

rom I., metropola rozsiahlej ríše, symbol ruskej moci. Po bolševickej revolúcii ho premenovali na Leningrad. Ten sa stal jedným z hlavných terčov nacistickej agresie proti Sovietskemu

hodli zlomiť delostreleckou palbou a masívnym bombardovaním. Len do konca roku 1941 Leningrad bombardovali 272-krát! Čísla v dejinách nie sú vždy tým najdôležitejším meradlom, no až

zoval katastrofálny nedostatok múky. Sovieti zaviedli prídelový systém, no dávky sa päťkrát znížovali.

Začiatkom novembra dosiahol prídel chleba 125 gramov. Obsahoval však málo múky, viac bolo otrúb a sladú. K tomu minimum mäsa a masti. Pracujúci dostali 250 gramov chleba. Situácia bola doslova zúfalá. Podvýživa sa stala denným údelom.

Najhoršie na tom boli deti, starí ľudia a chorí. Okrem toho mesto trpelo zimou, ktorá sa prihlásila mrazmi už v polovici októbra. Ľudia začali umierať po tisícoch. Spočiatku ich príbuzní alebo známi vozili zabalených na sánkach do pripravených masových hrobov. Neskôr mŕtvych pribúdalo. Zomierali priamo na uliciach.

Domy a ulice zaplavili krysy

Zmrznuté mŕtve telá si ľudia nevšímali. Nebolo ich kde pochovať a preživší ani nevládali ich premiestniť. Za prvé tri mesiace roku 1942 od hladu, zimy a vysilenia zahynulo vyše 300-tisíc osôb. Skolabovala mestská doprava, nepremávali vlaky. Ľudia všade chodili pešo a zväčša za sebou ťahali sánky.

Zima sa stala silnejším nepriateľom ako nacisti. Najnižšia teplota vtedy klesla na –38 stupňov Celzia. Nikdy predtým, ani potom sa to neopakovalo. Byty sa nedali vykúriť a ani nebolo čím.

desivo pôsobí, že Nemci v tom čase na mesto zhodili 3295 trhavých a 99717 zápalných bômb a vystrelili 30154 delostreleckých granátov.

Museli zaviesť prídelový systém

Už na začiatku sa im podarilo zničiť mliekareň, sklady potravín a paliva, veľmi intenzívne bombardovali strojárske závody. Za-

Blokáda trvala neuveriteľných 872 dní! Podľa triezvych odhadov historikov počas nej zahynulo asi jeden milión Leningradčanov.

hynulo vyše 17-tisíc ľudí, dvojnásobok ich bolo zranených. Tí, čo pracovali, nevedeli, či ráno nájdu ešte svoju fabriku, a keď sa večer vracali z roboty nemali ani tušenie, či ešte stojí dom, kde bývali.

Koncom roku 1941 sa neustále prehľbovala kríza s nedostatkom potravín, ktorú charakteri-

V pieckach tak končil nábytok aj knihy. Krízu sprevádzal katastrofálny nedostatok vody. Nebolo čím splachovať záchody, čo spôsobovalo veľké hygienické problémy. Leningrad doslova zaplavili krysy. V noci nebojácne behali po spiacich ľuďoch zabalených v dekách.

Hlad trápil ľudí najviac. Naj-

zväzu. Adolf Hitler sa rozhodol, že mesto treba navždy vymazať z mapy sveta, jeho pozostatky zaoarať brázdami árijských kolonizátorov.

Plán Barbarossa, útok hitlerovského Nemecka na ZSSR, sa začal 22. júna 1941. Už v lete stáli okupanti pred bránami Leningradu. Sovietsky zväz bol na obranu absolútne nepripravený. Napriek tomu, že sa na obranu vlasti hlásili státisíce mužov a chlapcov, nedostatok techniky a zbraní bol fatálny.

Príslušníci wehrmachtu postupovali neuveriteľne ľahko a rýchlo. V radoch obrancov vládol zmätok. Už v auguste 1941 Leningrad obkľúčili z troch strán. Hitler nariadil mesto zlikvidovať aj s jeho obyvateľmi. Vtedy ich tam žilo 2,5 milióna. Nacisti zajali v tom čase obrovské množstvo sovietskych vojakov.

Hlad mal zlomiť odpor

Nariadenie vyhubiť občanov veľkomesta na Neve sa zdalo z hľadiska nacistickej (ne)logiky jasné. Nikoho z obkľúčenia nepustiť, ani nikoho nebrať do zajatia. Veď kto by živil 2,5 milióna utečencov? Ôsmeho septembra nepriateľské vojenské sily uzavreli okolo Leningradu smrteľný kruh.

Hitlerova taktika zničenia mesta útokom sa nepozdávala jeho generálom. Báli sa urputných poličných bojov a veľkých strát. Mali predsa pod kontrolou všetky prístupové cesty. Stačilo mesto hermeticky uzavrieť a čakať, kým hlad zlomí odpor obrancov. V Leningrade zostalo viac ako 700-tisíc starých alebo vážne chorých ľudí, a vyše 400-tisíc detí.

Morálku obrancov mesta a jeho obyvateľov sa nacisti roz-

Pracovníci dostávali na deň 250 gramov chleba, deti 150 gramov.

Mŕtvolu nestačili v zime pochovávať.

Leningradčania odhrabávajú napadnutý sneh v ulici.

medá bez emócií

Ženy pracujúce v leningradskej oceliarni.

skôr si to odniesli domáce zvieratá, následne aj zvieratá zo zoológickej záhrady. Dochádzalo ku krádežiam potravinových lístkov a to i v rámci rodín, ani priame krádeže potravín neboli výnimkou. Mnohí spomínajú, ako museli rýchlo vziať prideľovaný chlieb, aby im ľudia stojaci v rade neuchmatli čo len kúsok a rýchlo si ho nevlodili do úst.

Objavil sa aj kanibalizmus? Áno, niektorí nevydržali. Máme im čo zazlievať? Žiadna senzácia, veď tí ľudia boli absolútne vysilení, vyhľadovaní a stratili nádej. Za kanibalizmus polícia zadržala vyše 2000 ľudí. Treba však jasne poznamenať, že nikoho nezabili. Na konci roku 1942 sa situácia v zásobovaní trochu stabilizovala a kanibalizmus úplne zmizol.

Cesta života cez Ladožské jazero

V decembri 1941 sa Sovietom podarilo zastaviť útok na Moskvu a podnikli aj úspešný protiútok. Tento prvý obrat znamenal nádej aj pre Leningradčanov. Keby padlo hlavné mesto, urputná obrana Leningradu by nemala význam.

Tuhá zima mala aj prínos. Silnel ľad na Ladožskom jazere a rysovala sa nádej na otvorenie zásobovacej cesty po zamrznutej hladine. V novembri bola cesta života otvorená. Do mes-

ta sa cez ňu prepravilo 270-tisíc ton potravín a 90-tisíc ton paliiva. Bolo to však stále málo. Vracajúce sa vozidlá začali evakuovať civilné obyvateľstvo. V mesiaci mali ostať iba robotníci v továrňach a vojaci.

Vyššie 160 kilometrov dlhá ľadová cesta bola veľmi nebezpečná a pod stálou nepriateľskou paľbou. A zima? Na jazere viackrát namerali menej než -45 stupňov Celzia. Preprava sa uskutočňovala na odkrytých korbách náklad-

ných áut. Napriek neustálej streľbe a bombardovaniu sa podarilo evakuovať vyše milióna ľudí, z nich veľa sirôt, pre ktoré zakladali vo vnútrozemí osobitné domovy.

Na jar však jazero odmrzlo. Zásobovanie prevzali lode, no tie mali menšie kapacity. Situácia sa zlepšila, ale správy z frontov neboli povzbudivé. Pri obranných bojoch za prvé štyri mesiace roku 1942 padlo viac ako 300-tisíc vojakov. Na konci roka zostalo v Leningrade už „len“ 600-tisíc osôb. Mesto postupne opúšťali ďalšie deti.

Vo februári 1943 sem prišiel po dlhom čase vlak. Na túto zimu sa ľudia vedeli lepšie pripraviť. Konečne v polovici januára 1944 začala ofenzíva Červenej armády a tá sa skončila definitívnym prelomením blokády. Nacisti ustúpili a konečným dátumom vojenských operácií v tejto oblasti sa stal 27. január.

(Medzitulky redakcia Bojovník)

Foto: archív autora

Piskarevský cintorín so sochou Matka Vlast'.

Foto: Vladimír Mikunda

Utrpenie detí v marazme hladu

Absurditu vojny najviac potvrdzujú práve osudy tých najmenších. V kapitole *Leningradské deti* v knihe o blokáde nájdete príbeh, ktorý zachytila Ľudmila A. Mandrykina:

Vychádzam zo svojho dvora, vedľa Generálneho štábu, a vidím pri bránke sedieť chlapec. Zdalo sa mi, že môže mať šesť rokov. Opýtala som sa: „Čo tu robíš?“

„Prišiel som sem umrieť,“ odpovedá.

„Umrieť?“ hovorím mu, „pozri sa, aký si ty, mohol si sem prísť, tak neumieraš. Kde bývaš?“

„Žijem na Mojke. Máme veľmi tmavý dvor, aj byt je veľmi temný. A tu vonku je také svetlo! Prišiel som sem umrieť.“

Vzala som ho so svojimi dievčatami do archívu. Dali sme mu napiť teplej vody a nejaké kôročky. Aj trochu stolárskeho gleju. A on nám povedal: „Ak to prežijem, vždy budem jesť tento glej.“

Koľko mal teda rokov? Ukázalo sa, že už jedenásť. Spýtala som sa ho:

„Tak prečo si sem prišiel? Nikoho nemáš?“

„A ty nechápeš?“ reagoval podráždene, „keby som kohokolvek mal, neprišiel by som sem. Otec je na fronte, mama umrela. Sestrička umrela.“

Potom sme chlapca odvedli na adresu, ktorú uviedol. Nevie, čo sa s ním potom stalo...

Koľko beznádeje, osobnej tragédie dieťaťa je v tomto zdanlivo jednoduchom príbehu. A takýchto prípadov bolo v čase nacistickej blokády Leningradu tisíce. Iba málo z nich sa šťastne skončilo. Aký však šťastný koniec mohol existovať v marazme hladu, mrazu, neustáleho ostreľovania a bombardovania mesta, z ktorého nebolo dlhé mesiace úniku?

Skrýša rodeného rebela na Vise

Adam Šumichrast, historik

Josipa Broza Tita nazval jeho priateľ, spolubojovník, no neskôr úhlavný nepriateľ a politický väzeň Milovan Djilas rodeným rebelom. Narodil sa 7. mája 1892 v Kumrovci do rešpektovanej, ale zadĺženej početnej chorvátskej rodiny, ktorá mala históriu boja proti maďarskej šľachte, na čo bol hrdý.

Ako dieťa chcel byť krajčiom, no vyučil sa za zámočníka. V mladosti cestoval po Európe hľadajúc prácu, pričom skončil v jednej fabrike vo Viedni, kde si zmrzačil prst. Bol to odznak jeho robotníckeho pôvodu. Ako mnohých iných ho radikalizovala 1. svetová vojna a ruská Októbrová revolúcia, ktorú osobne prežil a bojoval v následnej občianskej vojne na strane boľševikov až do roku 1920.

Najúčinnejšie hnutie odporu

Josipovi Brozovi sa počas druhej svetovej podarilo zorganizovať najväčšie a najúčinnejšie hnutie odporu proti mocnostiam Osi v Európe. Zánik kráľovskej Juhoslávie v apríli 1941 sprevádzal konflikt medzi srbskými četníkmi a chorvátskymi ustašovcami. Následne v lete vypuklo rozsiahle povstanie proti fašistickej okupácii, ktoré primárne organizovala komunistická strana vedená práve Titom. Tá odmietala národnostný konflikt a oslobodenecský zápas viedla v duchu sociálnej revolúcie.

V novembri 1942 vznikol v bosniackom Bihači Antifašistický výbor národného oslobodenia Juhoslávie. Partizánske hnutie následne zaznamenalo viaceré úspechy v boji proti nemeckým nacistom. Na konci roka 1944 v radoch partizánov bojovalo až do 650-tisíc príslušníkov rôznych národov, vrátane dolnozemskej Slovákov.

Nemeckým nacistom nevyšli plány

Na malom chorvátskom ostrove Vis ležiacom pomerne ďaleko od pobrežia sa nachádza jaskyňa nesúca názov podľa bývalého juhoslovanského vodcu. V roku 1944 v nej sídlilo vrchné veliteľstvo partizánskej armády a revolučná vláda. Spolu s ďalšími spolupracovníkmi sa tam Tito uchýlil po tom, čo sa dozvedel, že ho nacisti plánujú zneškodniť.

Operácia Konjičov skok, letecký výsadok v meste Drvar v máji 1944 bola nemeckým plánom na zabitie alebo zajatie najvyššieho vedenia novej Juhoslávie. Minul sa však účinku. Titovi a jeho spoločníkom sa podarilo dostať do talianskeho mesta Bari na lietadle pilotovanom sovietskym letcom a odtiaľ vďaka britskému námorníctvu na ostrov Vis v Jadranskom mori. Ráno 7. júna sa vylodili v prístave Komiža.

Jaskyne poskytli útočisko

Tito a jeho sprievod sa presunuli do centrálnej časti ostrova, kde sú dve priehlbiny v obrovských kamenných masívoch. Jedna časť prirodzeného priestoru v podobe akejsi haly slúžila ako jedáleň a zasadačka, malý výklenok upravili pre Titovho psa Tigra. V jaskyniach vznikli aj ďalšie priestory, kde prístavbou oddelili dve priehlbiny. V jednej bol stôl a stoličky a v druhej posteľ.

Tito tam žil a pracoval až do konca augusta. Na Vise sa tak odohrali viaceré významné rozhodnutia a prijali tam zásadné vyhlásenia. Rádiovou linkou sa spojil s Josifom V. Stalinom, Franklinom D. Rooseveltom a Winstonom Churchillom. S jeho synom novinárom Randolphom sa na ostrove osobne stretol.

Po vojne sa výrazne prejavila Titova sebaistota, ktorá pramenila z toho, že Juhoslávia sa z veľkej časti oslobodila vlastnými silami bez sovietskej pomoci. Dokázal spochybniť Stalinov nerevolučný, hoci z politického hľadiska dominantný model socializmu, čo vyvolalo medzi nimi nezmieriteľný konflikt.

Josip Broz Tito zomrel po dlhej a ťažkej chorobe 4. mája 1980 v slovinskej Lubľane. Jeho smrť spustila postupný rozklad juhoslovanskej federácie.

Foto autor a jeho archív

Tito rokuje so svojimi najbližšími spolubojovníkmi v lete 1944. Prvý sprava M. Djilas.

Šesťdesiat dní národa, ktorý povstal (II.)

Spisovateľ, esejista a prírodovedec Gustáv Murín, chystá do tlače knihu *Povstanie – 60 DNÍ NÁRODA*. Prinášame Vám z nej momentky z utorka 29. augusta 1944.

Prefikovaný rotmajster Cyprich

Velenie Povstania potrebovalo súrne vedieť, z ktorých smerov Nemci obsadzujú Slovensko. Štábný rotmajster František Cyprich vzlietol na školnom dvojpláštníku He-72 na prieskum južného smeru. Zameral sa na Lučenec, kde obletel všetky príjazdové cesty do mesta. Nezaznamenal podozrivý pohyb, keď ho zrazu prekvalpala paľba.

František Cyprich
(1. 10. 1917–31. 1. 2009).

Školské lietadlo nemalo pancierovanie a bolo ľahko zraniteľné. Preto sa rozhodol pre úskok. Stiahol plyn a pristál na lúke pri železničnej stanici. Protiletadloví delostrelci sa potešili z úspešného poškodenia stroja a prerušili paľbu. Cyprich sedel trezivo v mašine, ktorej vrtuľa sa pretáčala na prázdno. Ak by motor vysadil, doplatil by na to. Takto mal čas všimnúť si vojenský transport, ktorý stál na stanici – počet vagónov a vezenú bojovú techniku.

To už z vozňov vysákali nemeckí a maďarskí vojaci a hnali sa k jeho dvojpláštníku. Keď boli blízko, Cyprich pridral plyn, hladko sa vzniesol a odletel priamo na Tri Duby s hlásením, čo zistil.

Zatýkanie na bystrickom veliteľstve

Ani v Povstaní nebolo všetko čierno-biele. Kapitán generálneho štábu Ján Straka sa 29. augusta podieľal na obsadzovaní veliteľskej budovy v Banskej Bystrici. Spomínal si: „Spolu s podplukovníkom Mirkom Veselom som vošiel do miestnosti spravodajského oddelenia. Plukovník Ondrej Zverin (predtým veliteľ motorizovaných peších plukov Rýchlej divízie na východnom fronte, ktorý sa nepriidal k SNP – pozn. red.) ležal na poľnom lehátku. Spýtal sa Vesela, čo s ním bude. Ten odpovedal: Nič sa neboj! Po ošet-

rení a vyzdravení ťa postavíme pred súd. Ak si sa nepreviňil proti Československej republike, tak nič. Ak dôjde súd k inému presvedčeniu, tak ťa obesia. Plukovník Viliam Kanák sa ma smutne a vyčítavo spýtal, prečo som ho o ničom neinformoval. Nesmel som, odvetil som. Potom sa poobzeral okolo seba a povedal: Vidím, že ste všetci mladí. Keď ste sa už raz do toho dali, musíte vytrvať! Želám vám mnoho úspechov! Prosím vás však, aby ste si zachovali slovenský ráz! Kanák ma neskôr požiadala, aby som kľúče od jeho písacieho stola odovzdal jeho manželke. Vraj nevie, ako dlho bude zaisťovaný, tak aby mala z čoho žiť.“

To ešte nevedel, že on ani Zverin už svoje rodiny nevidia a skončia na cintoríne aj bez súdu... Spolu s ďalšími štyrmi dôstojníkmi ich 14. októbra v Ľubietovej zastrelili guľometnou paľbou.

O 19.30 v budove Hlavného veliteľstva povstaleckí vojaci zatýkali nemeckú vojenskú misiu a príslušníkov Gestapa. Išlo o jednu z kuriózných situácií SNP. Chodba k ich kanceláriám bola vždy zamknutá, ale v pravej chvíli ju otvorili kvôli Kanákovi, ako – podľa majora delostrelectva Jozefa Dobrovodského – prezradili sami Nemci: „Dostali sme telefonicky príkaz zachrániť pred partizánmi vysokého slovenského dôstojníka a bleskovo ho spojiť s nemeckým generálom v Bratislave.“ Viac ich však zaujal rozhlasový prejav ministra národnej obrany Ferdinanda Čatloša z Bratislavy, ktorý vítal príchod nemeckých vojsk, takže nezaregistrovali dramatické udalosti v budove a skončili v zajatí.

Pre niektorých už bolo neskoro

O 20:00 odišiel z Trenčína autom na vlastnú päť pplk. Jozef Zadžora, veliteľ protiletadlového delostrelectva na Sloven-

Povstalecké letectvo zohralo významnú úlohu v SNP.

sku. Hoci ho do príprav Povstania zasvätil sám Ján Golian a deň pred tým dostal písomné rozkazy, odmietol ich splniť napriek telefonickému naliehaniu náčelníka povstaleckej armády Júliusa Noska.

Tvrdil, že jeho aj tak nik neposlúcha a už je neskoro. V Banskej Bystrici ho zatkli, ale namiesto súdu ho poverili veľným delostrelectva IV. taktickej skupiny. Tá bránila údolie Hornej Nitry a mestá Nováky, Prievidza a Kremnica.

Na spomínané smrtonosné Ju-87 nezabudol veliteľ povstaleckej Kombinovanej letky kpt. Jozef Tóth. Zavolať na piešťanské letisko mjr. Pavlovi Dargovovi, aby ako zástupca pluku zorganizoval odlet vojenských lietadiel na povstalecké územie. Ten sa vyhovára na odchod mjr. Ivana Haluzického s väčšinou letcov a pozemného personálu, ako i na prítomnosť Nemcov.

Tóth však vedel, že ide o hodiny, keď sa dá ešte využiť nejasná situácia (veď telefonovať sa dalo bez obmedzení po celom Slovensku). Na jeho naliehanie Dargov prisľúbil, že urobí „všetko, čo bude v jeho silách“.

Nielenže nič neurobil, no využil aj svoju jedinou „silu“ – manželku, ktorú poslal na špehovanie, čo sa to v Bystrici vlastne deje. Prišla za kpt. Tóthom a ten ju hneď odovzdal k dispozícii spravodajskému oddeleniu

armády: „Keď sa ale ukázalo, že z povstaleckého územia viac správ vynáša ako donáša, spravodajské oddelenie ju z povstaleckého územia vykázalo.“

Do Povstania sa zapojilo množstvo žien

Podľa právničky a historičky Maríny Zavackej: „Turčianska rodáčka Viera Štetková bola pod neustálym politickým dohľadom. Bola totiž demokratka, z ľudác-

ráka: „Človek sa zobliekol do pol pása, zobral košeľu, zahrabal ju do snehu, nechal v snehu trčať kus rukáva. Tie vši z košele vybehli spod toho snehu až na ten kústik rukáva. Odstrihli sme to. Obliekli sme košeľu, a o hodinu tam boli zas. Lebo ony ukladali svoje vajička v švoch bielizne.“

Takže totálne odvšivenie nastalo len vtedy, keď sa to urobilo komplexne, a preto ich po

Rušné dni Povstania na hlavnom námestí v Banskej Bystrici, dnes Námestie SNP 2.

keho hľadiska teda Českoslovenka a navyše neter Milana Hodžu. Do Povstania sa zapojila krátko pred jeho oficiálnym vyhlásením, a to spôsobom namieru praktickým. Osvojila si radu lekárky z miestnej nemocnice, ktorá prešla praxou v lazarete španielskej občianskej vojny, že v prvom rade treba nechystať vojenskú práčovňu, aby nezavšivaveli a nestali sa nositeľmi veľkých infekcií. So sestrou Zorou sa teda vydali do miestnej tehelne, kde im prisľúbili zohnať kotly a postaviť dve pece na vyváranie bielizne. Zorganizovali v meste zbierku práčov a mydla, pričom rýchlo zistili, že na recitovanie vlasteneckých básničiek sa dobrovoľníčky hľadajú oveľa ľahšie než na takúto špinavú, no reálnu záchranu životov.“

Hlavní nepriateľ: Nemci a vši

A že to bola iniciatíva viac než potrebná, dokumentuje svedectvo partizána Ladislava Ho-

mesiaci, už keď boli skoro zničení od vši, stiahli do obce Baláže, kde bol jeden veľký dom prerobený na saunu.

„Zobliekli z nás všetko oblečenie,“ pokračoval Horák, „všetko sa spálilo, dostali sme čisté šaty a v saune nás poriadne poumyvali mydlom a s nejakými dezinfekčnými práškami nás posýpali. No a po dvoj-trojdnovej kúre, kde nás trošku aj nakrmili, tak sme sa zase vrátili na svoju základňu.“

Lenže to vydržalo dva či tri dni a zase sa vši objavili. Nuž, bunker. Napríklad v tom, kde Horák prežil celé Povstanie, to bola jama medzi listnatými stromami. A v tom priestore sa uložilo vedľa seba desať ľudí. Lôžko pozostávalo z drevenej priče, pod hlavu si človek dával kabát, plášť si zložil ako záhlavok. Neprikryval sa ničím, bol obutý, zbraň mal pri sebe a tak sa pokúšal spať.

(Voľné pokračovanie, medzititulky Bojovník)

Ján Golian.

Antonín Kalina, takmer zabudnutý hrdina

Adam Šumichrast, historik

Naši čitatelia iste niečo počuli o Nicholasovi Wintonovi či o Oskarovi Schindlerovi. Poznáte však príbeh Antonína Kalinu? Asi nie. Prítom v nacistickom koncentračnom tábore Buchenwalde blízko nemeckého mesta Weimar zachránil viac ako 900 detí pred istou smrťou. Mimochodom, počas 2. svetovej vojny tam v ňom zavraždili 7 700 obyvateľov Československa.

Podľa Kalinových spomienok mohlo ísť dokonca až o 1 200 židovských a 100 rómskych detí.

Winton a Schindler sa nachádzali predsa len v inej pozícii, hoci ich zásluhy nik neznižuje.

Kalina denno-denne riskoval vlastný život a tým i životy svojich chráncov.

Narodil sa 12. februára 1902 v Třebíči na Českomoravskej vysočine ako jedno z dvanástich detí v obuvníckej rodine. Neskôr sa tomu remeslu vyučil. V roku 1917 vstúpil do Robotníckeho telocvičného zväzu, stal

sa členom Robotníckeho cyklistického klubu. V júli 1931 sa zúčastnil na cyklistickom zájazde na berlínsku spartakiádu, ktorú organizovala Červená športová internacionála.

Prírodná autorita politického väzňa

Ako predvojnového člena a funkcionára KSČ ho po nemeckej okupácii v roku 1939 z politických dôvodov zatkli a následne až do konca vojny väznili v koncentrákoch Dachau a Buchenwald. Vedel výborne po nemecky a mal autoritu, čím si dokázal vybudovať pozíciu. Väzni si ho vybrali za tzv. blokátora, „staršieho“ bloka.

Keď sa v roku 1944 začali transporty z východu, z najmä z Auschwitzu, objavili sa

v Buchenwalde zdecimovaní účastníci prvých tzv. pochodov smrti. Všimol si, že medzi nimi bolo vždy niekoľko desiatok chlapcov vo veku 12 až 16 rokov pochádzajúcich z celej Európy. Ako skúsený väzeň si uvedomoval, že ak zostanú v blokoch s dospelými, nemajú šancu na prežitie. Preto s pomocou miestnej samosprávy loboval za vytvorenie špeciálneho Kinderblocku. Zástupcovia ilegálnej organizácie v tábore boli proti, ale Kalina si presadil svoje, mal totiž plán.

Blok zriadil ďaleko od hlavnej časti koncentráka, hlboko v špinavej karanténnej oblasti, kam sa esesáci báli chodiť. O to viac, že pred neho umiestili cedule upozorňujúce na týfus. Chlapci z bloku č. 66 tak nemuseli dvakrát denne opúšťať svoje baraky na appelpplatz. Na rozdiel od ostatných väzňov tí starší nechodili ani do práce a neboli fyzicky trestaní.

Pobyt na lôžku bol pre chlapcov obrovskou výhodou a mnohým z nich určite pomohol prežiť, hoci ich situácia stále nebola ľahká. Kali-

Chlapci z Buchenwaldu hrôzy holokaustu prežili najmä vďaka Antonínovi Kalinovi.

na denno-denne riskoval, aby im situáciu nejakým spôsobom uľahčil. Väzni sa dočkali slobody 11. apríla 1945, keď nemeckí nacisti ušli pred blížiacou sa americkou armádou.

Spravodlivý medzi národmi

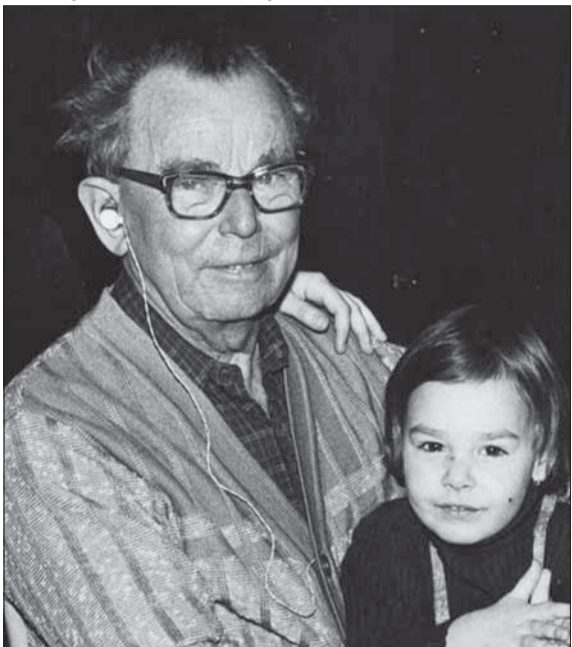
Po vojne pracoval v Prahe na ministerstve ľahkého priemyslu. O svojich hrdinských činoch nikomu nehovoril. Nechýbalo veľa, a možno by to navždy upadlo do zabudnutia. To, čo spravil, považoval za samozrejmosť.

Dnes je už Antonín Kalina v zahraničí, najmä v Izraeli, celkom známy, v Česku a u nás však stále pomenej. Možno to zapríčinil aj fakt, že bol komunista.

Zomrel v Prahe 26. novembra 1990. V roku 2012 mu in memoriam udelili titul Spravodlivý medzi národmi, ktorým sú oceňovaní ľudia nežidovského pôvodu, ktorí prispeli k záchrane Židov počas holokaustu. O dva roky na to mu prezident Miloš Zeman zase udelil medailu Za zásluhy o štát I. stupňa. Po Kalinovi v Třebíči na jeho počesť pomenovali ulicu. Foto archív autora

Deti väzni za ostatným plotom koncentračného tábora v Buchenwalde.

Antonín Kalina s pravnučkou.

Jeho spolupracovník Jindřich Flusser operoval s číslom 1 100, k spomenutej cifre 900 dospeli izraelskí historici.

Najväčšia záchranná akcia za vojny

Podľa amerického historika Kennetha Waltzera to bola najväčšia záchranná akcia, aká nemala v dejinách druhej svetovej vojny obdoby. Medzi deťmi, ktoré zachránil, sú známe mená ako Elie Wiesel, americký filozof, humanista, politický aktivista a nositeľ Nobelovej ceny za mier, maďarský spisovateľ Imre Kertész, ktorý získal za román Bezsudovosť v roku 2002 Nobelovu cenu za literatúru, či významný fyzik Felix Jiří Weinberg, rodák z Ústí nad Labem.

Zachránené deti z Buchenwaldu, pred odchodom na slobodu.

Pomník obetiam koncentračného tábora v nemeckom Buchenwalde.

Žbirka dodržal, čo slúbil

Martin Krno

Boli raz dvaja kamaráti, antifašisti. Rozhodli sa, že budú pokračovať v boji každý z iného konca. Vtedy si položartom slúbili, že ak nebudaj ktosi z nich padne, ten druhý mu postaví pomník... Znie to ako rozprávka, ale naozaj sa tak stalo. Jeden z nich sa volal Peter Kubík a druhý, o dvanásť rokov mladší, Šimon Žbirka.

Šimon Žbirka ako 50-ročný.

Otec nedávno zosnulého speváka a hudobného skladateľa Meko Žbirku sa narodil – zhodou okolností – v Kľačanoch 16. februára 1912. Neskôr sa s rodičmi presťahoval na krupinské lazy. Paradoxne o jeho odbojovej činnosti vieme menej ako o Kubíkovej, hoci vojnu prežil a stal sa popredným funkcionárom Zväzu protifašistických bojovníkov. Po vypuknutí občianskej vojny v Španielsku sa tiež prihlásil do medzinárodnej interbrigády.

Strasti Dunkerque aj vyodenia v Normandii

Po porážke republikánov mnohí Česi a Slováci prekročili hranice Francúzska, kde ich ihneď zaistili a presúvali po viacerých internačných táborech. Zrejme tam sa zoznámil s Vladimírom Clementisom, ktorý emigroval z okupovanej Prahy. Po tom, ako Nemci prepadli Francúzsko, Žbirka vstúpil do rodiacej sa zahraničnej československej armády.

Situácia sa vážne skomplikovala, pretože naše jednotky vo for-

Šimon Žbirka ako vojak v odboji.

mácii francúzskej armády viedli zväčša iba ústupové boje. Po sérii porážok kryli pri obklúčenom prístavnom meste Dunkerque masovú evakuáciu britských vojsk cez Lamanšský prieliv. Pri prevoze im pomáhali aj majitelia súkromných plavidiel.

Keď sa Meko novinári pýtali na otcove zážitky z vojny, ospravedlňoval sa, že rodičia sa po tragickej smrti najstaršieho brata Jasona neradi vracali v spomienkach do minulosti. Hádám najviac sa na túto tému rozhovoril v júli 2020 pred redaktorom českého denníka Právo Jaroslavom Špulákom:

Pomohli labouristi

„Môjho otca vzal na loď akýsi mladý Angličan a vtedy vraj prvýkrát pocítil, že by sa vojna dala vyhrať. Keď sa plavili cez kanál, začali po nich Nemci strieľať. Mládenec sa postavil ku guľometu a strelbu opätovoľ. Pritom kričal: Myslíte si, že my nevieme strieľať?! Otca na Albionie zaujalo, medzi akých ľudí sa dostal. Utvrdil ho v tom aj zážitok z londýnskeho metra, kde sa skrýval pred náletmi. Ležal na zemi, bol vydesený a nejaký muž si to všimol. Naklonil sa k nemu a riekol: Neboj sa, my im to vrátíme!“

Najprv ľavicových interbrigadistov čakali aj v Británii strážené tábory a atmosféra všeobecnej neistoty a nedôvery. Osud ich zavial až do Škótska. Z internácie ich prepustili až na nátlak poslancov Labour Party, zaradili ich do pomocných vojenských jednotiek.

Prvého júla 1941 sa Šimon stal príslušníkom Samostatnej čs. zmiešanej brigády, vodičom tanku v hodnosti slobodníka. Česi a Slováci sa po boku Spojencov 6. júna 1944 vyodili v Normandii, prebýjali sa Francúzskom a po prekročení Rýnu Nemeckom a západnými Čechami. Na operácii Overlord sa ako britský vojak zúčastnil aj Meko strýčko David. Vojnovú anabázu Žbirka zakončil 1. júna 1945 v Plzni.

Láska na celý život

Najčastejšie spomínaná príhoda z obdobia vojny sa týka Šimonovho zoznámenia so svojou životnou láskou Angličankou Ruth Galeovou v roku 1943 v severnej štvrti Londýna

Muswell Hill. „Prišiel do pubu, teda krčmy, ktorá sa volala Green Man. Dnes už na tom mieste nestojí, ale ja sa ešte na ňu pamätám. Dorazil tam, pravdepodobne z vojenského výcviku, bol zamyslený a vypil drink, o ktorom si myslel, že je jeho. Patril však mojej budúcej matke. Pobavene ho sledovala a potom mu povedala, že to bol jej drink. Tatu to veľmi mrzelo. Ospravedlňoval sa, objednal nové drinky, dali sa do reči a bolo im tak dobre, že spolu zostali.“

Pravda, medzi odbojarmi kolovala iná verzia príbehu. Šimon vraj nič nenechal na náhodu. V pohostinstve mu Ruth hneď padla do oka a aby na seba upútal pozornosť, siahol po jej pohárik.

S nadšením do obnovy vlasti

„Často mi s úsmevom rozprával,“ pokračoval Meko, „ako mama chránila malého Jasona. V Muswell Hill, kde žili, totiž nemali niektoré domy pivnice. A pretože sa ľudia pred bombardovaním schovávali pod zem, aby mali niečo pevné nad hlavou, mama intuitívne strkala brata pod stôl.“ Myslela si, že tak bude chlapča v bezpečí. Inak, Jason sa narodil presne mesiac po invázii Spojencov do severného Francúzska.

Po vojne sa mladí Žbirkovci podobne ako iné zmiešané páry usadili v Bratislave. V roku 1948 prišiel na svet druhý syn Anton (Toni) a o ďalšie štyri roky – 21. októbra 1952 Miroslav (Meko). Chlapci vyrastali v bilingválnom prostredí, matka ich učila po anglicky a podporovala rozvoj ich hudobných talentov.

Na ustanovujúcom zjazde SZPB v marci 1969 bol aj Gustáv Husák.

Šimon sa s nadšením zapojil do obnovy oslobodenej vlasti. Pôbil v Jednotnom zväze slovenských roľníkov, po februári 1948 prevzal post generálneho tajomníka po Michalovi Falťanovi, ktorého vymenovali za poverenika SNR pre poľ-

Šimon Žbirka so synom Mekym a vnučkou Denisou, narodenou v roku 1972.

nohospodárstvo. Funkciu predsedu JZSR vtedy zastával Marek Čulen. Vplyv tejto stavovskej organizácie však postupne slabol, nový režim sa preorientoval na politické ovládnutie dediny prostredníctvom kolektívizácie.

Účasť v západnom odboji nevhodná

Nastúpilo obdobie, keď sa, mierne povedané, krivo pozeralo na príslušníkov západného odboja. Syn Šimonovho bratranca, zhodou okolností tiež Miroslav Žbirka, vo vyjadrení pre Ústav pamäti národa označil Šimona za presvedčeného komunistu. Ale to, že bojoval ako interbrigadista v Španielsku, „mu nakoniec nebolo nič platné, keďže počas druhej svetovej vojny sa zdržoval na ne-

Nuž, ktovie, ale vo voľbách v júni 1960 ho zvolili za poslanca SNR, pôsobil v komisii pre poľnohospodárstvo. Meko druhostupňová sesternica MUDr. Anna Hešková, rodená Žbirková, nám prezradila, že ujo sa pomerne často zastavoval v Kľačanoch, keď sa vracal zo služobnej cesty na východnom Slovensku. Jej mama mala podstatne iný názor na zakladanie jednotných roľníckych družstiev ako Šimon a tak sa navzájom doťahovali.

Predsedu zväzu

Pani lekárka, dnes už na dôchodku žije vo Zvolene, no ne jeden víkend trávi v Šimonovom rodnom dome, ktorý aj s manželom pekne prebudovali na chalupu. Na uja si spomína ako na veselého, komunikatív-

správnej strane. Podobne ako jeho kamarát Clementis. Pretože to bolo na Západe, tak týchto všetkých, čo tam boli, brali ako nepriateľov režimu.“ Vraj napriek tomu, že pôsobil vo vedení ZPB, ho ako tzv. západniara sledovala tajná polícia.

neho človeka, ktorý dokázal zanietene rozprávať.

V roku 1962 sa na titulnej strane 3. čísla mesačníka Protifašistický bojovník objavuje článok *Súdrh Šimon Žbirka päťdesiatročný*. Predstavuje nám jubilanta ako úradujúceho

priateľovi

podpredsedu Slovenského výboru ZPB, ktorý vznikol v roku 1951 po zlúčení viacerých združení 1. a 2. odboja v rámci celého Československa. V texte sa uvádza, že bojoval na strane ľavicových republikánov v Španielsku, že je dvojnásobným nositeľom Radu práce a Radu Červenej hviezdy, no o účasti v bojoch po boku západných spojencov ani zmienka. Na slovenskej konferencii Zväzu, ktorý sa konal v marci 1962, Žbirku zvolili za predsedu jeho slovenského výboru.

Po federalizácii Zväzu sa 6. marca 1969 v PKO uskutočnil ustanovujúci zjazd SZPB. Hlavnú správu prečítal Šimon už vo funkcii generálneho tajomníka SV ZPB. Okrem iného sa odvolával na oddanosť pojanuárovej politike KSČ napriek „augustovým udalostiam“. Delegáti prijali pozdravný list Alexandrovi Dubčekovi, v ktorom mu tlmočili „plnú podporu, srdečné a bojové pozdravy“. Na rokovaní sa zúčastnil aj prvý tajomník ÚV KSS Gustáv Husák. Vo svojom

príhovore sa zamerl na nevyhnutnosť úspešného dokončenia mimosúdnej rehabilitácie zdiskreditovaných bojovníkov proti fašizmu. Mnohí sa toho však dočkali až po novembri 1989, resp. už nedočkali.

Synova smrť otriasla rodinou

Žbirka bol poslancom SNR aj vo volebnom období 1964–1971, ale potom sa jeho meno stratilo zo stránok ústrednej tlače. Jeho príbuzní nám nevedeli povedať, či to bolo pre „nejednoznačné“ stanoviská spomínaného zjazdu, alebo sa sám rozhodol, že sa stiahne do úzadia. V každom prípade, veľkým úderom bola pre celú rodinu samovražda 24-ročného Jazona 2. februára 1969. Mekyllho sa novinári viackrát pýtali, či bratove rozhodnutie neovplyvnila smrť študenta Jana Palacha, ktorý dva týždne predtým podľahol následkom svojho demonštratívneho protestu na Václavskom námestí a mnohí mladí ľudia ho nasledovali.

„Nie som schopný povedať, prečo to presne urobil,“ povedal

vlani v rozhovore pre Blesk magazín. „Ale je možné, že to súviselo so sovietskou okupáciou. Odohralo sa to päť mesiacov po invázii. Bol hudobník a intelektuál, patril k idealistickej generácii, ktorá žila tým, čo sa v 60. rokoch dialo a chcela zmeniť svet k lepšiemu. A tak ho to, čo sa u nás stalo, veľmi zasiahlo. Mal zrejme aj nejaké osobné problémy, no politická situácia sa na tom mohla tiež podpísať.“

Ocenenie SZPB

Podľa Mekyllho Jasey, ako volali Jazona, bol presvedčivý, vysoký, čiernovlasý fešák, ľahko zapamätateľný mládenec. Študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, bol veľmi sčítaný a hlbavý. Pôsobil v niekoľkých rokenrolových kapelách, pekne spieval. Na rozlúčku zanechal list, rodičia ho však nikomu neukázali. Z jeho náhleho odchodu sa stalo v rodine tabu. Už sa nemáme koho opýtať... Šimon zomrel 5. októbra 1990, Ruth 3. decembra 2001. Mali by byť pochovaní v Slávičom údolí v hrobe najstaršieho syna.

Ústredná rada SZPB udelila Žbirkovi im memoriám medailu Za vernosť v roku 2019.

Pamätník venovaný partizánovi Petrovi Kubíkovi a jeho bojovým druhom.

Návraty do Kľačian

V Kľačianoch v októbri 1967 odhalili monumentálny pamätník od akademického sochára Jána Hučku. Symbolicky zobrazuje interbrigadistu Petra Kubíka, ktorý tam spolu s ďalšími partizánmi a povstaleckými vojakmi položil svoj život. Za lepšiu budúcnosť Slovenska.

Areál, z ktorého sa ponúka nádherný výhľad na široké okolie, sa v minulosti stával dejiskom každoročných osláv SNP okresu Žiar nad Hronom. Po novembri 1989 však začal chátať.

V polovici 90. rokov vandali odcudzili zo sochy bronzovú tyč zástavy a 85 metrov oceľových reťazí s celkovou váhou 930 kilogramov, ktoré chránili pietne miesto. Pomník sa z toho iba postupne spamätáva.

Na pietnom akte pred 54 rokmi sa zúčastnili aj rodičia a súrodenci Petra Kubíka. Slávnostnú reč predniesol jeho spolubojovník zo Španielska, rodák Z Trnavej Hory a vtedajší predseda Slovenského výboru ZPB, Šimon Žbirka. Splnil to, čo sľúbil priateľovi.

Foto: Pavel Kravec a archív

Rodný dom Šimona Žbirku v Kľačianoch, pravda, už po dvoch prestavbách.

Interbrigadista a partizánsky veliteľ

Peter Kubík sa narodil 17. apríla 1900 v liptovskej dedinke Lubeľa. Pracoval aj s bratmi v baniach v Handlovej, Salgótarjáne a severnom Francúzsku, kde sa stal funkcionárom komunistickej strany. Výsledok sa čoskoro dostavil, tamojšie úrady ho vykázali z krajiny.

Po návrate do vlasti založil v rodnej obci bunku KSČ. V 30. rokoch patril medzi popredných organizátorov politického a sociálneho zápasu v Liptove, za čo ho často perzekvovali. V roku 1936 strana Kubíka vyslala na štúdiá na Leninskú školu v Moskve. Tam ho zastihla správa o ozbrojenom zápase španielskeho ľudu proti domácej reakcii a zahraničným intervenantom. Spolu s ďalšími poslucháčmi sa prihlásil za dobrovoľníka, aby bojoval so zbraňou v ruke proti fašistom.

Ľudácky zatykač

V hodnosti poručíka velil guľometnej rote Protiletadlovej batérie Kle-

menta Gottwalda, bol ranený. Po páde Španielskej republiky ho vo februári 1939 aj s ostatnými interbrigadistami odlifrovali do Francúzska. Po tom, ako aj krajinu galského kohúta okupovali Nemci, Kubíka s pomocou rodiny repatriovali na Slovensko. Tu však ľudáci naňho vydali zatykač, takže sa musel skrývať.

Zapojil sa do príprav Povstania. Ešte pred jeho vypuknutím odišiel so skupinkou Lubeľanov do partizánskeho tábora pod Prašivou. Vzhľadom na jeho skúsenosti a organizátorské schopnosti ho určili za veliteľa útvaru, ktorý sa stal neskôr 1. práporom Brigády kpt. Jána Nálepku. Zvádzali boje v Liptove, na Hornej Nitre a Pohroní. Pri Kľačianoch, dnes súčasť Trnavej Hory pri Zvolene, padol 10. októbra 1944 so svojimi spolubojovníkmi.

Hrdinská smrť

„V našom chotári prebiehali mimoriadne ťažké boje,“ vysvetľuje nám

starosta Trnavej Hory Pavel Kravec. „Tu je dolina najužšia, hneď vedľa Hrona vedie železnica a vtedy aj jediná hradská. Išlo o veľa, veď by sa nacistom otvorila cesta do Zvolena a Banskej Bystrice. Do konca októbra sa tu povstalcom, aj vďaka Kubíkovej jednotke, darilo stabilizovať front.“

Ako píše Pavel Vimmer v knihe Partizáni Sečanského (Múzeum SNP 2016), pri náhlom mínometnom útoku Nemcov bola na nekrytom teréne ranená do brucha ošetrovatelka Mariena. Kubík jej utekal na pomoc. Vo chvíli, keď sa nad ňou sklonil, ďalšia mína mu odtrhla vrch hlavy. Na druhý deň padlých začali pochovávať miestni občania na cintoríne v Kľačianoch. Vtom Nemci opäť spustili paľbu. Smútočný akt museli prerušiť, dokončili ho až v noci.

Petra Kubíka v roku 1945 vyznamenali in memoriám Čs. vojnovým krížom 1939 a v roku 1969 Radom červenej hviezdy.

Interbrigadista Peter Kubík.

• **Bacúch:** Margita Cesnaková 86 a František Bubelíny 83 rokov.
 • **Bačkov:** Anna Korčinská 70 rokov.
 • **Banská Bystrica:** Mgr. Anna Hluchá 89, Ing. Eva Menšíková 81 a RSDr. Ľubica Kvasnová 80 rokov.
 • **Bardejov:** Štefan Hij 55, Anna Bujdová 70 a Anna Džupinová 88 rokov.
 • **Bernolákovo:** Zdenka Žováková 84 a Paula Palkovičová 70 rokov.
 • **Bratislava:** Natália Garmatyová 60, Juraj Šoka 84, Vojtech Wimmer 70, Vladimír Lazor 75, Magda Halapinová 80 a Katarína Frišová 70 rokov.
 • **Brežno:** Ján Caban 60 rokov.
 • **Čaňa:** Alžbeta Vargová 93, Juraj Bokoč 81 a František Ogurčák 82 rokov.
 • **Čičmany:** Anna Žuffová 70 rokov.
 • **Čierna nad Tisou:** Ing. Ján Košík 65 rokov.

• **Čierny Balog:** Marta Kupcová 70 rokov.
 • **Čierny Potok:** Alžbeta Nociarová 83 a JUDr. Stanislav Kušpál 83 rokov.
 • **Cigel'ka:** Mikuláš Kostelník 50 rokov.
 • **Cinobaňa:** Mgr. Jolana Ďurišková 80 rokov.
 • **Dunajská Streda:** Ľibuša Klučková 75 rokov.
 • **Dobšiná:** Viera Baštáková 75, Štefan Garan 75, Tatjana Kariková 60, Anna Gorejová 80 a Emil Šmelko 75 rokov.
 • **Dolné Vestenice:** Štefan Chynoracký 90 a Zuzana Botková 83 rokov.
 • **Galanta:** Gabriela Miklošovičová 60 rokov.
 • **Gemerská Poloma:** Dana Franková 65, Ondrej Hajdučko 79, Zuzana Lavrincová 65, Ján Šafár 79, Dušan Zatroch 78, Júlia Zatrochová 76, Oľga Štrbová 81 a Ján Cirbus 78 rokov.

• **Giraltovce:** Anna Beláková 77 rokov.
 • **Halič:** Zdena Jonášová 93 rokov.
 • **Heľpa:** Mária Patinová 65, Anna Fil'ová 70 a Mária Ďuricová 70 rokov.
 • **Hnúšťa:** Viera Petroková 75 rokov.
 • **Hrušov:** Milan Lacko 70 a Mária Miháliková 85 rokov.
 • **Jakušovce:** Anna Halajková 50 rokov.
 • **Chmeľová:** Emília Dzurišová 70 rokov.
 • **Klenovec:** Pavel Jakabšic 92 rokov.
 • **Krajná Bystrá:** Anna Gulovalá 72 a Vasil Kačurjak 66 rokov.
 • **Krivé:** Mária Labašová 75 rokov.
 • **Košice:** Zuzana Kubašová 89, JUDr. Rudolf Blaho 93 a Margita Petrová 83 rokov.
 • **Lehôtka:** Richard Laššan 40 rokov.

• **Lipovec:** JUDr. et Mgr. Katarína Chrenová 50 rokov.
 • **Ľubietová:** Oľga Polóniová 60, Ján Potančok 85 a Miroslav Hrčka 55 rokov.
 • **Lučenec:** Irena Krahulcová 70, Irena Stanková 91, Pavol Vančo 99, Eva Tarnoková 75, Michal Petian 30, MUDr. Rudolf Slivka 75 a Elena Markovičová 70 rokov.
 • **Málinec:** Miroslav Detvan 55 rokov.
 • **Martin:** Mária Hrašková 75 a Jozef Kahuta 80 rokov.
 • **Medzev:** Ján Široký 98 rokov.
 • **Medzibrod:** Bc. Zdenka Lacková 50 rokov.
 • **Medzilaborce:** Michal Sirik 40 a Anna Rimová 89 rokov.
 • **Michal'any:** Matej Zajac 20 rokov.
 • **Michalovce:** MUDr. Ján Dobrovolský 70, Mária Nadzamová 70, Boris Lysan 80 a Ján Jakubík 70 rokov.
 • **Myjava:** Ivan Hmirák 80, Ján Zeman 97, Ján Duga 70 a Oľga Selecká 82 rokov.
 • **Nacina Ves:** Daniela Parchovianska 70 rokov.
 • **Nitra:** Peter Bednár 70 rokov.
 • **Nížny Žipov:** Ondrej Spišák 50 rokov.
 • **Novosad:** Mária Eštoková 65 a Karol Prega 65 rokov.
 • **Nový Svet:** Darina Šebeňová 65 rokov.
 • **Palín:** Jarko Iškovský 65 rokov.
 • **Parchovany:** Anna Hoľanová 93 rokov.
 • **Pohorelá:** Júlia Haľaková 89, František Tlučák 94, Milan Tlučák 81 a Anna Mikolajová 82 rokov.
 • **Poltár:** Elena Gabľasová 89 a Božena Valentýniová 65 rokov.
 • **Prešov:** Eva Pytlíková 55 rokov.
 • **Revúca:** Pavol Hruška 91, Dušan Kováč 80, Katarína Jakubovská 80, JUDr. Ján Kochan 75, Ing. Peter Spevák 65 a Ladislav Koterba 35 rokov.
 • **Rimavská Sobota:** Barbora Kopčíková 90, Ján Černák 83, Ing. Ján Šimon 82, MUDr. Tibor Durdjak 65 a JUDr. Jaroslav Utis 75 rokov.
 • **Rožňava:** Helena Čuriová 88 rokov.

• **Selce:** Daniel Hlinka 80 a Ján Čunderlík 75 rokov.
 • **Sliac:** Eva Králiková 88 rokov.
 • **Slovenské Nové Mesto:** Marek Vrabel' 40 rokov.
 • **Stará Ľubovňa:** Mikuláš Jura 82 a Anna Šrenkelová 75 rokov.
 • **Stráňany:** Alena Galajdová 55 rokov.
 • **Strážske:** Vladimír Gonda 30 a Mikuláš Mižák 85 rokov.
 • **Streda nad Bodrogom:** Vladimír Vrabel' 65 rokov.
 • **Stropkov:** Anna Gajdošová 97 a Milan Dobrovolský 79 rokov.
 • **Sučany:** Miroslav Mihálik 70 a Jozef Štanga 81 rokov.
 • **Svidník:** Andrej vanat 82, Mária Gjadošová 72, Jozef Pajkoš 70 a Ladislav Sejka 65 rokov.
 • **Tašuľa:** Mária Hrešová 85 rokov.
 • **Topoľčany:** Dušan Ďurík 75 rokov.
 • **Trebišov:** Michal Berinec 82 a Daša Súčová 60 rokov.
 • **Trenčín:** Marta Mikulášová 91, Anna Lišková 89, Alžbeta Václavová 87, Ján Bureš 86, Marta Váliková 82, Beata Švečová 75 a Anton Švančara 75 rokov.
 • **Veľpaty:** Marián Kazienko 60 rokov.
 • **Veľké Ozorovce:** Irena Hičáková 65 rokov.
 • **Veľké Revištia:** Eudmila Heveryová 83 rokov.
 • **Vráble:** Jaroslav Gajdoš 75 rokov.
 • **Vyšné Ružbachy:** Monika Dudzиковá 75 rokov.
 • **Vyšný Orlík:** Andrej Hanas 82 rokov.
 • **Vyšný Tvarožec:** Mikuláš Soroka 84 rokov.
 • **Vysoká nad Kysucou:** Ján Kubačka 55, Helena Fulierová 80 a Anna Grušpíerová 50 rokov.
 • **Zalužice:** Miroslav Sedlický 65 rokov.
 • **Ždaňa:** JUDr. Rastislav Gergeľ 45 rokov.
 • **Zemplínske Hradište:** Júlia Kováčová 88 rokov.
 • **Zemplínska Teplica:** Irena Siváková 75 rokov.
 • **Zlatníky:** Ing. Martin Schneider 40 rokov.
 • **Zvolen:** Juraj Penička 98 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Jubilant zo Starej Ľubovne

Václav Homišan, predseda ObIV SZPB Stará Ľubovňa

Jubilant Anton Špes prežil celý svoj život v Starej Ľubovni, kde sa narodil 1. novembra 1931. Druhú svetovú vojnu prežil so svojimi rodičmi v Starej Ľubovni, kde bol osobne svedkom deportácie Židov, ako aj arizácie ich majetkov.

Nečudo, že v detskom veku mnohým takýmto situáciám nerozumel. Základnú vojenskú službu prežil vo vnútornej strážii v rokoch 1952–1955 v Šaštíne a Vansdorfe vo funkcii účtovníka proviantu. Tieto skúsenosti využil aj v civilnej, kde postupne bol v Jednote obchodným zástupcom, vedúcim reštaurácie v Plavnici a 22 rokov vedúcim spoločenského

zariadenia Salaš Poľana v Starej Ľubovni.

O spomienky a skúsenosti z 2. svetovej vojny a budovania spoločnosti sa delí s mladými ľuďmi. Aj v 90-tke je aktívnym členom SZPB, ktorý nechýba na našich akciách. Za

jeho prácu ho ÚR SZPB odmenila medailou M. R. Štefánika III. stupňa. A celá naša organizácia mu praje všetko najlepšie, veľa zdravia, šťastia, elánu a dobrej nálady v kruhu svojej rodiny do každého ďalšieho dňa.

Anton Špes (v strede) pri preberaní vyznamenania. foto: archív autora

Rozlúčili sme sa s vojnovým hrdinom

Dušan Rybanský, člen predsedníctva ObIV SZPB Košice

Vo veku 98 rokov nás 13. novembra navždy opustil náš dlhoročný člen SZPB a priamy účastník bojov za oslobodenie Československa diplomovaný technik Dušan Harich. Počas oslobodzovacích bojov slúžil v 1. československom armádnom zbore v ZSSR ako príslušník prieskumnej roty tretej brigády do konca vojny.

Narodil sa v obci Pribylina pod vrchmi Západných Tatier. Po vojne si doplnil vzdelanie v stavebníctve, pracoval najskôr v Stavoprojekte, neskôr v Pozemných stavbách. Jeho rukopis nesú mnohé stavby v Košiciach a okolí.

Pravidelne besedoval s členmi SZPB alebo mládežou, ktorej rozprával o zážitkoch z bojoch proti fašizmu, vstúpil do vlastenectva a zdôrazňoval bránil dejiny pred ich prekrúcaním. Bol držiteľom vysokých vojenských, štátnych a zväzových vyznamenaní či už za svoju aktívnu účasť v domacom i zahraničnom odboji, za následné budovanie republiky, alebo objasňovanie historických skutočností mladej generácii.

Dostal vyznamenania a pamätné medaily ministerstva obrany SR, vyznamenania Ukrajinskej republiky v rokoch 2007 a 2010, ako aj Ruskej federácie v rokoch 2005 a 2010, v roku 2020 mu medailu odovzdal osobne p. Kulikov z Ruského veľvyslanectva. ÚR SZPB mu udelila pamätnú medailu v roku 2004, medailu M. R. Štefánika II. stupňa v roku 2009 a medailu M. R. Štefánika I. stupňa v roku 2013.

Ako citlivý človek si o priebehu bojov robil zápisky, súkromný denníček. Je veľká škoda, že sa mu ich nepodarilo spracovať dokumentárne ako odkaz pre ďalšie generácie.

Navždy sme sa rozlúčili

■ **Banská Bystrica:** so 75-ročnou Zdeňkou Plavcovou.
 ■ **Heľpa:** s 84-ročnou Rozáliou Fil'ovou.
 ■ **Kordíky:** s 95-ročnou Máriou Žabkovou, pokladníčkou ZO a zároveň poslednou priamou účastníčkou odboja, pomáhajúcou vojakom a partizánom.

■ **Nová Baňa:** s 95-ročným Stanislavom Štampoským.
 ■ **Očová:** so 66-ročnou Táňou Blaškovou.
 ■ **Revúca:** so 74-ročnou Boženou Grendelovou.
 ■ **Zemplínska Teplica:** s 95-ročnou Máriou Feckovou.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Bezpečnosť spoločnosti je dôležitejšia

Dmitrij Medvedev, podpredseda Bezpečnostnej rady Ruska a bývalý premiér

Ruské velvyslanectvo v SR nám ponúklo najdôležitejšie myšlienky z programového príspevku, ktorý vyšiel v novinách Rossijskaja gazeta. Ruský expremiér v ňom dokazuje, že tvrdé opatrenia proti COVID-19 sú efektívne a jednotlivci ich musia akceptovať v záujme ochrany spoločnosti.

Samozrejme, že karanténne opatrenia nikoho nepotešili. Ale ukázali sa ako celkom efektívne. Treba priamo povedať, že čím tvrdší bol režim lockdownu, tým účinnejší bol boj proti epidémii. Príkladom je Čína, ktorá pred le-
tom v roku 2020 zastavila šírenie koronavírusu prísanou izoláciou celých regiónov.

Potrebujeme globálnu imunitu

Nemôže existovať izolovaná imunita len v jednej krajine. Je možná len kolektívna imunita

globálneho rozsahu, ktorú treba dosiahnuť spoločne. Chápu to lekári, vedci aj mnohé uznávané spoločenské organizácie. Nie všetky štáty sú však schopné preukázať politickú vôľu k spolupráci v boji proti koronavírusu na medzinárodnom poli.

Národný egoizmus, predpotopná logika z čias studenej vojny, paranoidné fantómové obavy, pokusy chrániť vlastné úzke geopolitické záujmy boli často silnejšie než univerzálne hodnoty. Mnohé krajiny prejavili

li „vákinačný nacionalizmus“, spočívajúci v hromadení vakcín proti koronavírusu, v nechote podeliť sa o ne s inými krajinami, dokonca ani na komerčnej báze. Takéto obchodné vojny spôsobili na celej planéte veľa úmrtí, ktorým sa dalo vyhnúť.

Posilnenie WHO

Jedným z hlavných problémov je kríza dôvery vo Svetovú zdravotnícku organizáciu (WHO). Potrebuje väčšie právomoci a páky vplyvu na krajiny, aby plnili pokyny odporúčané odborníkmi. V tejto súvislosti treba uvažovať o tom, že organizácii budú udelené právomoci, aby v prípade núdze mohla urobiť významné mobilizačné rozhodnutia v záujme celého svetového spoločenstva.

Dmitrij Medvedev.

foto: RIA Novosti

Vlády na celom svete sa pri navrhovaní opatrení proti pandémie musia vyrovnávať s morálne kontroverznými otázkami. Zlepšenie legislatívy v tejto oblasti je preto výzvou, na ktorú náš štát ešte len musí nájsť od-

poved'. V určitých situáciách je bezpečnosť celej populácie dôležitejšia, než dodržiavanie práva a slobôd jednotlivého občana. Ochrana väčšiny je základným princípom demokracie.

Krátene, titulok a medzititulky Bojovník

Nemecká historická zodpovednosť

Braňo Ondruš

Nemecký prezident Frank-Walter Steinmeier vyzval 14. novembra Nemcov, aby sa „nehanbili“ pripomínať si vojnové zverstvá, ktoré Tretia ríša napáchala v Európe. Osobitne v tejto súvislosti spomenul prepádnutie ZSSR v roku 1941.

„Keď sme si pripomenuli 80. výročie útoku nemeckého wehrmachtu na Sovietsky zväz, museli sme uznať, že miesta, kde sa nemecký Wehrmacht pohyboval cez Poľsko, pobaltské štáty a Bielorusko, cez Ukrajinu a Rusko a v hĺbinách Kaukazu pre nás nič neznamenajú. Nespájame ich s vlastnou, nemeckou históriou. Naše spomienky sa hanbia poskytnúť informácie o vojne a zločinoch vo východnej a juhovýchodnej Európe. Nedokážu sa vyrovnáť so zločinnými spáchanými na civilistoch, násilne vysídlených osobách a sovietskych vojnových zajatcoch. Tisíce z nich zomreli v prvých mesiacoch po útoku: od hladu, zabili ich, zastrelili,“ uviedla hlava štátu.

Podľa Steinmeiera Nemci „zabudli na množstvo iných miest nemeckých zločinov, ako napríklad bieloruskú dedinu Katyň, ktorá bola zrovnaná so zemou na jar 1943, alebo mesto Mizoch na západe Ukrajiny, pred bránami ktorého celé židovské obyvateľstvo bolo zastrelené v jeden deň v októbri 1942. Spomienka na tieto zločiny je dôležitá pre naše chápanie nás samých ako národa, ako aj pre všeobecné pochopenie nás samých ako Európanov na tomto kontinente.“

V Berlíne zasadal VV FIR

Branislav Balogh, Berlín

V strede novembra sa v nemeckej metropole zišli členovia výkonného výboru (VV) Medzinárodnej federácie účastníkov odboja (FIR), aby zhodnotili končiaci sa rok a prerokovali plány do budúceho. Vzhľadom na pandémiu, šlo o prvé osobné stretnutie členov VV od kongresu FIR v Regio Emilia v roku 2019.

Prezident Vilmos Hanty informoval členov o svojej osobnej prítomnosti na oslavách oslobodenia v Taliansku a v krajinách Balkánu, no nezabudol spomenúť ani návštevu ústredných osláv SNP v Banskej Bystrici. Viceprezident Filippo Giuffrida informoval o počtom účastníkov mohutnom stretnutí v Barcelone, ktoré zorganizovali pri príležitosti 70. výročia vzniku FIR.

V druhej časti rokovania sa jeho účastníci sústredili na prípravu plánovaných podujatí pre rok 2022. S ľútosťou museli konštatovať, že medzinárodné stretnutie mladých – podujatie Vlak tisícov – sa neuskutoční podľa plánu, ale presunie sa na neskôr. Navyše v tejto chvíli nie je možné určiť ani náhradný termín. Intenzívna diskusia sa viedla o návrhu na vytvorenie európskej štruktúry, ktorá by slúžila na podporu práce celosvetovej FIR a jej pôsobenia pri obrane ideálov antifašizmu a demokracie.

Na záver stretnutia si prítomní uctili položením kvetov bývalých predstaviteľov FIR Fritza Beylinga a Kurta J. Goldsteina. Súčasťou programu zasadania bola aj návšteva sovietskeho pamätníka v štvrti Treptow.

ČO PÍŠU INÍ

■ V Berlíne si uctili záchrancov Židov

Britský ľavicový denník The Guardian píše, že v Parížskej ulici 54 v Berlíne osadili 5. novembra pamätnú plaketu na bývalý dom Maxa a Malwine Schindlerových. Max Schindler využil rekonvalescenciu po zranení v 1. sv. vojne, aby sa naučil angličtinu. Vďaka nej si tento sociálny demokrat po nástupe nacistov mohol založiť jazykovú školu. Uvedomujúc si nepravosť voči Židom ich prostredníctvom v nej učil anglicky, aby im uľahčil emigráciu do Veľkej Británie a USA. Obe krajiny vyžadovali od imigrantov potvrdenie o solventnosti a aj dosvedčenie, že majú v danej krajine niekoho, kto ich finančne podporí, ak si nenájdu prácu. Zháňaniu týchto ľudí sa manželka Schindlerová venovala tiež. Keď sa podmienky po vysťahovaní Židov z mesta v roku 1941 stali neznesiteľnými, pomáhali manželka potravou pre skrývajúci sa Židov. Rozsah ich hrdinstva bol tajomstvom až do roku 2019, kedy Frances Newell objavila v Austrálii listy a fotografie vypovedajúce o ich hrdinstve pre dobro prenasledovaných.

■ Nová expozícia v koncentráku

Múzeum rómskej kultúry v Brne otvorilo novú výstavu v areáli bývalého koncentračného tábora Hodonín u Kunštátu. Prvá

Koncentračný tábor Hodonín u Kunštátu.

foto: MRK v Brne

časť expozície ukazuje život Rómov a Sintov v ČSR a Protektoráte Čechy a Morava. Cigánsky tábor Hodonín bol miestom utrpenia stoviek Rómov, pre ktorých slúžil neraz ako zastávka na ceste do Auschwitzu-Birkenau.

Návštevníkom cez audionahrávky rozprávajú svoje príbehy tí, ktorí utrpenie prežili. Druhá časť výstavy tvorí zrekonštruovaný barak s palandami. Prostredníctvom neho, sa snažia kurátori priblížiť život v tábore. Tvorcom expozície je Národné pedagogické múzeum Praha a knižnica J. A. Komenského v Prahe.

■ Štvavá kampaň na Ukrajine

Ruská agentúra RIA Novosti upozornila na štvavú kampaň, ktorú rozohral Serhij Mitkevič na Ukrajine. Fanaticky bojuje proti očkovaniu na sociálnych sieťach. Niektoré jeho posolstvá sú šokujúce: „Človeku vpichnú GMO a v tele sa vytvorí implantát. Cez neho bohatí ovládajú chudobných. Cez tento senzor bude elita schopná ťažiť kryptomenu. Zaočkovaní, bez toho, aby o tom vedeli, sa stanú továrňou na ťažbu bitcoinov.“

Mitkevič pred pandémiou brigádoval v kyjevskom cirkuse a keď začali obmedzenia, vrátil sa k svojej hlavnej profesii – cukrárovi. Zisk sa prepadol a v podobnej situácii sa ocitli aj jeho priatelia a príbuzní. Serhij sa rozhodol, že koronavírus je „sprisahanim satanistov, ktorí znižujú svetovú populáciu prostredníctvom vynájdených chorôb a vakcín“. V karanténe aktivista prišiel s nápadom vytvoriť komunitu rovnako zmýšľajúcich ľudí a „zachrániť Ukrajinu pred očkovaním“. Štátna očkovačská kampaň je bezzubá a región po regióne spadá do najnebezpečnejšej, „červenej zóny“ výskytu vírusu, konštatuje RIA Novosti.

■ Smutná správa FIR

Medzinárodná federácia, ktorej členom je aj SZPB oznámila, že po dlhom boji s chorobou vo veku 75 rokov zomrel Heinz Siefritz. Od mladosti bol aktívnym členom hnutia za zastavenie jadrového zbrojenia, neskôr sa stal predákom odborového hnutia. Jeho stretnutia s členmi hnutia odporu a obeťami koncentračných táborov 2. sv. vojny ho priviedla do nemeckej antifašistickej organizácie VVN-BdA. Keď sa v roku 2004 kancelária FIR presídlila do Berlína, stal sa jej politickým finančným sekretárom. Zúčastňoval sa na konferenciách, prednáškach, pietnych aktoch FIR, aj jej členských organizácií. Dvere na jeho dome pri Bodamskom jazere boli vždy otvorené pre všetkých protifašistických bojovníkov.

Prípravili Branislav Balogh a Braňo Ondruš

